

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΚΑΛΙΑΝΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2007

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα θέματά της διασκέδασης των νέων απασχόλησαν τις ανθρώπινες κοινωνίες από τους αρχαιότατους χρόνους μέχρι σήμερα. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως η νεολαία βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων και των προβληματισμών των επιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων, π. χ. κοινωνιολόγων, κοινωνικών ψυχολόγων, παιδαγωγών κ. λ. π. η βαθιά και εκτεταμένη διερεύνηση του θέματος αυτού είναι πάντοτε επίκαιρη και αναγκαία, διότι οι νέοι αποτελούν μια ζωντανή και δραστήρια κοινωνική δύναμη από την οποία εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό το μέλλον κάθε κοινωνίας. Οι νέοι είναι ενσωματωμένοι μέσα στο κοινωνικό σύστημα, τού οποίου τους παραδοσιακούς και καθιερωμένους κανόνες αμφισβητούν, και αγωνίζονται να το εκσυγχρονίσουν, διότι με την αλλαγή πιστεύουν ότι θα δημιουργήσουν ένα καλύτερο μέλλον και θα συμβάλλουν στην πρόοδο και την εξέλιξη του κοινωνικού συνόλου. Από όλους είναι παραδεκτό ότι οι νέοι χρειάζονται καλή διαπαιδαγώγηση, σωστή διδασκαλία και ενημέρωση, ώστε να μπορέσουν να ξεπεράσουν τα εμπόδια που θα συναντήσουν στην ενεργό κοινωνική τους ζωή και να προσαρμοστούν ομαλά στον ευρύτερο κοινωνικό τους περίγυρο.

Καθώς μεγαλώνει το παιδί και διέρχεται τα διάφορα στάδια ανάπτυξης, ωριμάζει η σκέψη του, ενισχύεται η κρίση του και διευρύνονται ή μετατοπίζονται τα ενδιαφέροντα του. Όταν δε φθάσει σε μία ορισμένη ηλικία αρχίζει να απομακρύνεται από το στενό οικογενειακό ή σχολικό περιβάλλον διότι έχει ανάγκη να αναπτύξει νέες διαπροσωπικές σχέσεις με άλλα μέλη της κοινωνίας. Έρχεται λοιπόν συχνά σε επαφή και επικοινωνία με τον έξω κόσμο των συνολικών ή ενηλίκων συνανθρώπων του και των δύο φύλων, διότι χρειάζεται τη βοήθεια και τη συνεργασία τους για να ξεπεράσει τις δυσκολίες της κοινωνικής προσαρμογής. Με τις κοινωνικές του επαφές επιδιώκει να αποκτήσει καινούριες εμπειρίες για να αναπτύξει τη συμπεριφορά του και να μπορέσει να διαμορφώσει την προσωπικότητά του (π. χ. ανάπτυξη κρίσης, πρωτοβουλίας, αυτονομίας, αποφασιστικότητας, αισθήματος κοινωνικού ενδιαφέροντος κ. λ. π.), ώστε να γίνει ανεξάρτητο και ελεύθερο άτομο. Αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας θα παίξει η αγωγή που παρέχεται από το οικογενειακό, σχολικό και φιλικό περιβάλλον του παιδιού. Η προσωπικότητα των ατόμων είναι κατά κάποιον τρόπο προϊόν του πολιτισμού και των θεσμών της κοινωνίας.

Γιάννης Γ. Μυριζάκης (1997)

)ελεύθερος χρόνος των νέων. ΕΚΚΕ Αθήνα, ΣΕΛ 9

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός και τα ταξίδια εν γένει αποτελούν μια πανάρχαια διεργασία βασισμένη στην ανθρώπινη περιέργεια, στο ενδιαφέρον που εμπεριέχει το άγνωστο και η ανακάλυψη νέων τόπων, εθίμων και ηθών. Συνεπώς, θα πρέπει να αποκλεισθεί η άποψη ότι ο τουρισμός αποτελεί τυχαίο κοινωνικό φαινόμενο και, αντιθέτως, να εκληφθεί ως φαινόμενο κοινωνικού περιεχομένου.

Το γεγονός ότι ίχνη και ρίζες του σημερινού τουρισμού ανευρίσκονται χιλιετηρίδες πριν και ότι η ύπαρξή του πιστοποιείται σχεδόν σε όλες τις ιστορικές περιόδους του ανθρώπινου βίου φανερώνουν το διαρκές ανθρώπινο ενδιαφέρον γύρω από αυτό, που σήμερα αποκαλείται τουρισμός. Εκ παραλλήλου η μελέτη πολλών γραπτών μνημείων της αρχαίας Κίνας, της Ελλάδας και της Ρώμης αποδεικνύουν στην πράξη την ύπαρξη τουριστικής διακίνησης, την ύπαρξη κάποιων υποτυπωδών κέντρων της αρχαιότητας, αλλά και τη διακίνηση ατόμων για λόγους θρησκευτικούς, θεραπευτικούς ή αθλητικούς, ιδίως στην Αρχαία Ελλάδα.

Η κοινωνική σημασία και η αυξημένη κοινωνιολογική σπουδαιότητα του τουρισμού στα πρώιμα στάδια διεργασίας καταδεικνύονται από:

- την έναρξη της διαδικασίας χάραξης οδικών αρτηριών
 - τη δημιουργία πόλεων με αυξημένο πληθυσμό
 - την εμφάνιση του χρήματος ως μέσου συναλλαγής
 - την ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας
- τη θεσμοθέτηση διακρατικών διαδικασιών, όπως λ.χ., οι ολυμπιακοί αγώνες κ.λπ.

Στην περίοδο του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης η εμφάνιση στη διακίνηση αφορά πλέον στην αναζήτηση της ασφάλειας, ως κύριου όρου για κάθε τουριστική μετακίνηση, ενώ τα κυρίαρχα στοιχεία παραμένουν το εμπόριο, η αναζήτηση νέων πολιτιστικών προτύπων,

η ψυχαγωγία (η οποία κατά τεκμήριο άτομα των υψηλότερων κοινωνικών τάξεων), καθώς και οι μετακινήσεις για λόγους θρησκευτικούς και για λόγους εξερευνητικούς.

Στη περίοδο μεταξύ του 15^{ου} και 17^{ου} αιώνα επικρατεί μια ουσιώδης αλλαγή σε σχέση με τους σκοπούς των ταξιδιών, οι οποίοι αρχίζουν να αφορούν και τη μόρφωση και τον πολιτισμό, κάτι που βεβαίως προσιδιάζει στη σημερινή άποψη περί κινήτρων έλξης πελατών σε κάποιων τουριστικό προορισμό.

Εισερχόμενοι στον 19^ο αιώνα γίνεται φανερό ότι ωριμάζουν συνολικά οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, μέσα από τις οποίες σύντομα θα επακολουθήσει η ανάπτυξη του φαινομένου, με την Γαλλία και την Αγγλία να έχουν την πρωτοκαθεδρία. Σημαντικότερη συμβολή στην περίοδο αυτή έχει η εμφάνιση της ατμομηχανής με κύριο συνακόλουθο την εμφάνιση των σιδηροδρόμων και της ακτοπλοΐας, παράγοντες ενίσχυσης της μεταφοράς σε μεγάλο βαθμό, ενώ και η εμφάνιση πολλών άλλων βασικών εφευρέσεων, όπως λ.χ., ο ηλεκτρισμός, ο τηλεγράφος κ.λπ συνέβαλαν στην προώθηση του τουρισμού.

Στον ίδιο αιώνα η βιομηχανική επανάσταση αλλάζει ουσιαστικά τα δεδομένα, διαφοροποιεί τις κοινωνικές τάξεις της εποχής στην Ευρώπη, με προεξάρχον στοιχείο τη διεύρυνση της μεσαίας τάξεως, την αύξηση των εισοδημάτων της και τη αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων της εποχής, βάζοντας ταυτόχρονα τις βάσεις για όσα θα ακολουθήσουν σχετικά με τη μαζικοποίηση του τουρισμού στον 20^ο αιώνα. *Περικλής Λύτρας (1998) β έκδοση Κοινωνιολογία του τουρισμού Interbooks σελ.53-54*

Α μέρος
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η αξιολόγηση της παρουσίας της οικογένειας επιχειρήθηκε μέσα από τις εξής μεταβλητές:

- 1.τη δυναμική των σχέσεων αντικειμένου
2. τη δομική ανάλυση

Η επιλογή αυτών των μεταβλητών εξυπηρετεί το σκοπό μιας πιο ολοκληρωμένης αξιολόγησης της οικογένειας. Ο συγκερασμός αυτών των μεταβλητών επιτρέπει την καταγραφή των διεργασιών, που συμβαίνουν στις οικογενειακές σχέσεις καθώς και τον εντοπισμό των ενδοψυχικών μηχανισμών που εμπλέκονται σε αυτές. Κάτω από αυτή την οπτική, η ενδοψυχική δυναμική μπορεί να θεωρηθεί ως βάση, ενώ η δυναμική της οικογένειας ως υποδομή του συστήματος. Σε ότι αφορά στη διάσταση του χρόνου, στην αξιολόγηση συνυπολογίστηκαν δύο άξονες:

1.1 ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ :

Σ' αυτήν την περίπτωση, μέσα από τον τύπο των ημι-δομημένων συνεντεύξεων, αξιολογήθηκαν :η εμπειρία της γονικότητας του κάθε συζύγου, εμπειρία η οποία αποκτήθηκε από την οικογένεια προέλευσής του, ο ρόλος που ο/η σύζυγος είχε ως παιδί, η συναισθηματική ατμόσφαιρα της οικογένειας, τα γονικά πρότυπα ταύτισης, τα όρια, οι συμμαχίες, επιμαχίες, η ιεραρχία. Η αξιολόγηση ενός τέτοιου στοιχείου του παρελθόντος έγινε με στόχο να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η οικογένεια στο παρόν.

1.2 ΤΟ ΠΑΡΟΝ:

Σ' αυτήν την περίπτωση, η αξιολόγηση έλαβε υπ' όψη τις εξής μεταβλητές:

A. ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Στόχος εδώ ήταν ο εντοπισμός παθολογικών σχέσεων αντικειμένου, όπως αυτές διαπιστώθηκαν μέσα από τους μηχανισμούς άμυνας τηςσχάσης και της προβλητικής ταύτισης. Αν και οι πρώιμοι αυτοί μηχανισμοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά καιρούς από υγιείς οικογένειες με στόχο την αντιμετώπιση του άγχους σε καταστάσεις κρίσεις, ωστόσο, σε παθολογικές περιπτώσεις, αποτελούν ένα μόνιμο τρόπο συνδιαλλαγής, η επιλογή των μηχανισμών αυτών βασίζεται στο γεγονός ότι έχουν έναν έντονα διαπραγματευτικό χαρακτήρα με τον οποίο εξασκούν πίεση και εμπλέκουν άμεσα τον άλλον. Αποτελούν, επομένως, ένα συνδετικό κρίκο μεταξύ ενδοψυχικής και διαπροσωπικής κατάστασης.

Η προβλητική ταύτιση λειτουργεί με τους εξής τρόπους:

1. Ως άμυνα η οποία στοχεύει στην προβολή μη επιθυμητών αγχογόνων πλευρών του εαυτού
2. Ως τρόπος επικοινωνίας μέσα από την πυροδότηση συναισθημάτων στο δέκτη της προβολής, ο οποίος, αναπόφευκτα, γίνεται κοινωνός των συναισθημάτων του πομπού. Έτσι, ο τελευταίος, με τη σειρά του, γίνεται ένα μαζί του.
3. Ως τύπος αντικειμενοτρόπου σχέσης στην οποία το υποκείμενο και αντικείμενο έχουν συγκεκριμένα όρια και συνεπώς επισφαλή αυτονόμηση.
4. Ως μοχλός αλλαγής, από την άποψη ότι τα προβεβλημένα συναισθήματα μπορούν να τύχουν επιτυχούς ψυχολογικής διεργασίας από τον δέκτη, ώστε να επιτευχθεί η επανενδοβολή τους με μια άλλη δόκιμη μορφή.
5. Τέλος, η προβλητική ταύτιση και ησχάση εντάσσονται στο φυσιολογικό πλαίσιο της πρώιμης οργάνωσης της σχέσης βρέφους-μητέρας. Η οργάνωση αυτή τοποθετείται στη σχιζοειδή-παρανοειδή φάση(πρώτοι 6 μήνες), στο δεύτερο στάδιο ανάπτυξης (2-8 μήνες), όπου η διαφοροποίηση των αναπαραστάσεων αντικειμένου εαυτού έχει επιτευχθεί αλλά οι καλές και οι κακές αναπαραστάσεις δεν έχουν συγχωνευθεί και είναι ποικίλες και αντιφατικές. Οι μηχανισμοί αυτοί τοποθετούνται στην υπόφαση της επαναπροσέγγισης της φάσης του αποχωρισμού-εξατομίκευσης. Πρόκειται για το ενδιάμεσο στάδιο που

έπεται του συμβιωτικού και προηγείται αυτού της μονιμότητας του αντικειμένου, όπου η συνεκτικότητα του εαυτού καθώς και η διαφοροποίηση της αίσθησης της ταυτότητας έχουν επιτευχθεί. Οι επιπτώσεις της προβλητικής ταύτισης και τηςσχάσης ως βασικού τρόπου συνδιαλλαγής στην οικογένεια δημιουργούν τις προϋποθέσεις εμφάνισης παθολογίας, ιδιαίτερα με αφορμή αναπτυξιακές ανάγκες όπου η προσαρμοστικότητα της οικογένειας δοκιμάζεται. Φορέας της συμπτωματολογίας είναι συνήθως μέλος, το πιο ευάλωτο σε κάποιους τομείς, το οποίο δέχεται μεγαλύτερη πίεση και γίνεται δέκτης της προβολής των καλών-κακών αναπαραστάσεων κομματιών αντικειμένου-εαυτού των γονιών. Αυτή η λειτουργία ονομάζεται οικογενειακή σταθερότητα, η οποία έχει ως στόχο τη διατήρηση της ισορροπίας, της αυτοεκτίμησης και της συνεκτικότητας Εαυτού του γονέα. Συνεπώς, στην παρούσα οικογένεια αξιολογήθηκε ο βαθμός αυτοεκτίμησης και αυτονόμησης των γονέων κυρίως μέσα από τους τρόπους με τους οποίους αυτοί:

α)Επιλύουν τη σύγκρουση. Η σύγκρουση μέσα στην οικογένεια δεν αποτελεί μια ατομική υπόθεση, αλλά εμπλέκει όλη τη οικογένεια. Η ενδοψυχική σύγκρουση ενός από τα μέλη μιας οικογένειας βρίσκεται σε σχέση αλληλεπίδρασης με μια διαπροσωπική σύγκρουση στο εσωτερικό της οικογένειας. Τα δύο αυτά επίπεδα εγκαθιδρύουν ένα σύστημα κυκλικής ανατροφοδότησης. Η διαπροσωπική σύγκρουση επιδρά στην ενδοψυχική σύγκρουση του κάθε μέλους και αντίστροφα.

Β) επιλύουν τις καταστάσεις αποχωρισμού. Τα ευάλωτα ως προς τη ναρκισσιστική τους λειτουργία άτομα είναι δυνατόν να αντιδράσουν στον αποχωρισμό με τον μηχανισμό τηςσχάσης και την ανάγκη να ελέγξουν και να αρνηθούν την απομάκρυνση από τον άλλο. Σε περίπτωση διαφωνίας, ο ένας από τους γονείς βιώνει τον άλλο ως κακό και τότε προσπαθεί να πυροδοτήσει ενοχή ή να εμπλακεί σε μια διαμάχη που στόχο έχει να εκφοβίσει ή να υποτάξει τον άλλο σύζυγο.

B. ΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ:

Η παράμετρος αυτή έχει ως στόχο να ανιχνεύσει τα εξής:

- ❖ Τον τύπο των ορίων μεταξύ των υποσυστημάτων αλλά και της οικογένειας ως συνόλου σε σχέση με άλλα πλέγματα στήριξης. Ως γνωστόν, τα υπερβολικά ανοιχτά όρια εντός ή εκτός οικογένειας υπονομεύουν την αυτονόμηση των μελών της και των ρόλων. Αντίθετα, η οικογένειες με πολύ κλειστά όρια προς τα έξω δεν επιτρέπουν τη δημιουργία

άλλων πλεγμάτων στήριξης και επομένως ευκαιρίες κοινωνικοποίησης των μελών τους.

- ❖ Τη δομή της ιεράρχησης των υποσυστημάτων. Το ερώτημα που μας απασχόλησε εδώ είναι το εξής: λειτουργού οι γονείς μαζί ή είναι διασπασμένοι επιτρέποντας την είσοδο των παιδιών στο ζωτικό χώρο της σχέσης τους; Επίσης, ανιχνεύτηκε η ύπαρξη ενδογενεακών συμμαχιών. Τέλος, θεωρήσαμε σημαντικό να εκτιμήσουμε τα εξής:
 - ❖ Εάν το σύμπτωμα αποτελεί αντίδραση σε μια περιστασιακή αγχογόνο κατάσταση (ανεργία, ατυχήματα, θάνατος προσφιλούς προσώπου κ.λ.π.).
 - ❖ Εάν εκφράζει μία μόνιμη δυσλειτουργία (π.χ χρόνια γονική δυσλειτουργία).
- ❖ Εάν αποτελεί τη λύση σε ένα αναπτυξιακό πρόβλημα, το ξεπέραςμα του οποίου προϋποθέτει τη επιστράτευση εξισορροπιστικών μηχανισμών, μέσα από τους οποίους η οικογένεια θα μπορέσει να διεργαστεί τα έντονα συναισθήματα με τα οποία βρίσκεται αντιμέτωπη και που συχνά έχουν να κάνουν με καταστάσεις αποχωρισμού.
*Αναστασία Τσαμπαρλή-Κιτσαρά(1999)Επιθ.κοιν.Ερευνών
σελ.77-97*

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Παράδειγμα

Η οικογένεια αποτελείται από πέντε μέλη: Τους γονείς και τρία παιδιά, εκ των οποίων τα δύο είναι δίδυμα αγόρια και το ένα είναι κορίτσι (Κ) (επτά χρόνια μεγαλύτερο), που αναφέρεται ως η έχουσα το πρόβλημα. Ο πατέρας (Θ) και η μητέρα (Λ) είναι 45 χρονών και έχουν και οι δύο πανεπιστημιακή εκπαίδευση στο ίδιο γνωστικό αντικείμενο. Η Κ. είναι 16 χρονών. Παραπέμφθηκε για χρήση ελαφρών εξαρτητικών και έντονα επιθετική συμπεριφορά στο σχολείο και στο σπίτι. Η συνολική εικόνα της Κ. θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως διαταραχή της προσωπικότητας: αντικοινωνική συμπεριφορά με εφηβική κρίση. Οι δύο γονείς και ιδιαίτερα ο πατέρας δεν ήθελαν να κάνουν παιδιά, ωστόσο ο πατέρας υποβλήθηκε σε θεραπεία σπέρματος για να τεκνοποιήσει. Αμέσως μετά τη γέννηση της Κ., έπαθε κατάθλιψη, η οποία κράτησε περίπου ένα χρόνο. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του

πατέρα: « Η Κατερίνα με εκνεύριζε. Ήθελε να την προσέχεις να είναι το επίκεντρο ». Σύμφωνα με τους γονείς το πρόβλημά τους επικεντρώνεται στη συμπεριφορά της Κατερίνας : « Είναι πολύ επιθετική στο σπίτι και με τους καθηγητές της στο σχολείο, κάνει πολλές απουσίες, έχει ήδη κάποια από τη βάση, δεν δέχεται κανένα περιορισμό ως προς τις ώρες εξόδου, το ντύσιμο κ.λ.π. Και τέλος κάνει χρήση ελαφρών εξαρτητικών ουσιών (χασίς) ».

Το γεγονός το απεκάλυψε η ίδια και ήταν αυτό που τους οδήγησε στην απόφασή τους να απευθυνθούν σε ψυχολόγο. Οι γονείς περιγράφουν την Κ. ως το μόνο πρόβλημα στην οικογένεια και δηλώνουν πως όλα χωρίς αυτήν θα πήγαιναν καλά. Ο πατέρας αναφέρεται σ' αυτήν ως τον « καρκίνο » του σπιτιού, υποδηλώνοντας έτσι την πεποίθηση του ότι η Κατερίνα είναι το μόνο άρρωστο κομμάτι στο υπόλοιπο υγιές σώμα της οικογένειας.

Μέρος β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Κοινωνική ανθρωπολογία και οικογένεια

Η συμβολή της κοινωνικής/πολιτιστικής ανθρωπολογίας προσθέτει τη *διαπολιτιστική* διάσταση στη μελέτη της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας. Η καταγραφή και η ανάλυση παραλλαγών των σχημάτων της οικογένειας σε πολλές κοινωνίες, σε διαφορετικές μορφές πολιτισμού, αποτελεί ουσιαστική προσφορά της κοινωνικής ανθρωπολογίας στη θεωρία της οικογένειας.

Ένας αποδεκτός από την κοινωνική ανθρωπολογία ορισμός της οικογένειας είναι: «Η οικογένεια αποτελεί κοινωνική ομάδα με χαρακτηριστικά την κατοίκηση στον ίδιο χώρο, την οικονομική

συνεργασία και την αναπαραγωγή». Με βάση τη μελέτη 250 μικρών κοινωνιών σ' όλο τον κόσμο, ότι «η πυρηνική οικογένεια αποτελεί οικουμενικό σχήμα κοινωνικής ομαδοποίησης. Είτε ως αυτόνομο σχήμα οικογένειας, είτε ως βασική μονάδα με την οποία σχηματίζονται πιο σύνθετες μορφές οικογένειας, η μορφή της πυρηνικής οικογένειας υπάρχει ως σαφής και έντονα λειτουργική ομάδα σε κάθε κοινωνία» (1949, σ. 2).

Η παραπάνω διαπίστωση συνδέεται άμεσα με τον κεντρικό άξονα της εισήγησης αυτής, που αντιτίθεται στην παρσονική θεώρηση της απόλυτης συνάφειας ανάμεσα στο σχήμα της πυρηνικής οικογένειας και τον αστικό χώρο και της εκτεταμένης οικογένειας με τον αγροτικό χώρο. Θα προσπαθήσω να δείξω ότι η παρσονική αυτή θεώρηση έχει οδηγήσει σε πολλά μεθοδολογικά σφάλματα και λανθασμένες ερμηνείες στη μελέτη της οικογένειας. Για παράδειγμα, η διαπίστωση κατά πόσο μια οικογένεια είναι πυρηνική ή εκτεταμένη αποτελεί σύνθετο και συχνά δυσεπίλυτο πρόβλημα στα πλαίσια μιας οποιασδήποτε ερευνητικής προσέγγισης. Ωστόσο, οι περισσότεροι ερευνητές της οικογένειας βασίζονται κυρίως σε δομικά στοιχεία, δηλαδή σε ατελείς μετρήσεις της κατοίκησης, και παραλείπουν σημαντικά λειτουργικά στοιχεία, που αφορούν ψυχολογικές διαστάσεις.

Ένα άλλο εννοιολογικό σφάλμα που παρατηρείται στη διάκριση ανάμεσα στην πυρηνική και την εκτεταμένη οικογένεια αφορά τις φάσεις της οικογενειακής ζωής. Ορισμένοι θεωρούν ότι το σχήμα της πυρηνικής ή της εκτεταμένης οικογένειας είναι σταθερό. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής της οικογένειας, μπορεί σε μία φάση η εκτεταμένη οικογένεια να αποτελείται από τον «πατριάρχη» της οικογένειας και τις οικογένειες των παντρεμένων γιων με τα εγγόνια. Μετά το θάνατο του πατριάρχη, ο κάθε παντρεμένος γιος με τα ανήλικα παιδιά του αποτελεί μια πυρηνική οικογένεια και βρίσκεται στο αρχικό στάδιο σχηματισμού μιας δικής του εκτεταμένης οικογένειας, κάτι που είναι ενδεχόμενο οι συγκυρίες να μην επιτρέψουν να επιτευχθεί. Το κλασικό σχήμα της εκτεταμένης οικογένειας, δηλαδή, ενδέχεται να έχει διάρκεια ζωής 20 μέχρι 30 χρόνια σε κάποιο συγκεκριμένο οικογενειακό κύκλο (Stanton, 1995. Καυταντζόγλου, 1988) και, αντίθετα, την υπόλοιπη περίοδο το οικογενειακό σχήμα να είναι πυρηνικής μορφής.

Ψυχολογία και οικογένεια

Όπως είναι γνωστό, η ψυχολογία εστιάζει το ενδιαφέρον της κυρίως στη μελέτη ψυχολογικών ιδιοτήτων του ανθρώπου. Ο κορμός της

ψυχολογικής γνώσης αφορά φαινόμενα, όπως η αντίληψη, η μνήμη, η νόηση, η προσωπικότητα, η κοινωνική συμπεριφορά, η ανάπτυξη των ψυχολογικών αυτών φαινομένων κατά τα εξελικτικά στάδια της ζωής, κ.ά.. Το επιστημολογικό στοιχείο που διαφοροποιεί την ψυχολογία από τις συγγενείς κοινωνικές επιστήμες, όπως η κοινωνιολογία και η κοινωνική ανθρωπολογία, είναι η έννοια των *ατομικών διαφορών*, Δηλαδή, παρότι η ψυχολογία, ως κοινωνική και βιολογική επιστήμη, Επιδιώκει την ανεύρεση της νομοτέλειας που διέπει ψυχολογικά φαινόμενα, έχει έναν δεύτερο, εξίσου σημαντικό, σκοπό: την *ιδιογραφική μελέτη του ατόμου*.

Η ανασκόπηση της ιστορίας της ψυχολογίας; θα μας έδειχνε ότι όλοι σχεδόν οι κλάδοι της ψυχολογίας ενδιαφέρονται κυρίως για ψυχολογικά φαινόμενα που αφορούν το μεμονωμένο πρόσωπο και ελάχιστα για το ρόλο της οικογένειας και των ευρύτερων κοινωνικών συστημάτων στη διαμόρφωση ψυχολογικών μεταβλητών. Ακόμα και η κοινωνική ψυχολογία, η οποία έχει ως αντικείμενο μελέτης - εκτός των άλλων - τη δυναμική της μικρής ομάδας, μόνον πρόσφατα ενδιαφέρθηκε συστηματικά για το ρόλο της οικογένειας. Η κλινική ψυχολογία - σε συνδυασμό με την ψυχιατρική - και, ειδικότερα, ο κλάδος της οικογενειακής ψυχοθεραπείας, τα τελευταία 30 χρόνια, αποτελεί μια εξαίρεση.

Η οικογένεια, ως αντικείμενο μελέτης, φαίνεται να ανήκει θεματολογικά στον κλάδο της εξελικτικής ψυχολογίας. Σε μελέτες συγκεκριμένων μορφών συμπεριφοράς επιθετικών παιδιών προς τους γονείς τους και τις αντιδράσεις των γονέων τους στις συμπεριφορές αυτές, με σκοπό να προσδιοριστούν οι μορφές συμπεριφοράς των γονέων που ενδέχεται να «ενισχύουν» την επιθετική συμπεριφορά του παιδιού. Επί πλέον, η αλληλεπίδραση νεογέννητου-μητέρας και βρέφους-μητέρας είναι ένας τομέας έρευνας ο οποίος έδωσε σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της γνωστικής ψυχολογίας ως κυρίαρχου ρεύματος στην ψυχολογία τα τελευταία 30 χρόνια. Ωστόσο, στις έρευνες και στις θεωρήσεις αυτές δεν έχουν προσδιοριστεί συγκεκριμένα μοντέλα ή τύποι της οικογένειας.

Από το άλλο μέρος, η προσφορά του κλάδου της οικογενειακής θεραπείας στη διατύπωση θεωριών της οικογένειας είναι πολύ σημαντική για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι η εντόπιση διαφορετικών σχημάτων της «παθολογικής» οικογένειας. Ο δεύτερος είναι ο προσδιορισμός συνδέσεων ανάμεσα στις μορφές οικογενειών και στις μορφές συμπεριφοράς των μελών της. Η έννοια *διπλός δεσμός των Bateson και Jackson (1956)* αποτέλεσε ριζοσπαστική τομή στο χώρο της ψυχοθεραπείας, διότι εισήγαγε την έννοια της *πληροφορίας* και οδήγησε το ενδιαφέρον του θεραπευτή στο φαινόμενο της ανταλλαγής μηνυμάτων, πληροφοριών ανάμεσα στα πρόσωπα, αντί της παραδοσιακής έμφασης σε βιολογικές παρορ

μήσεις ή το παρελθόν του ατόμου και των οικογενειακών σχέσεων.

Επομένως, το αντικείμενο της θεραπείας παύει να είναι το μεμονωμένο άτομο και γίνεται η οικογένεια ως ενιαίο σύστημα, οι αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στα μέλη της, οι πληροφορίες που εκπέμπουν τα μέλη, η αντίληψη των πληροφοριών και η ανατροφοδότηση καθώς και οι φαύλοι κύκλοι που δημιουργούνται από το σύστημα επικοινωνίας. Δημιουργούνται, έτσι, διαφορετικά σχήματα «παθολογικών οικογενειών».

Πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι οι θεωρίες αυτές της οικογένειας παρουσιάζουν μια ερμηνεία διαφορετική από την άποψη του Durkheim (1921) για τον απόλυτο καθορισμό του είδους της οικογένειας από

τους κοινωνικούς θεσμούς. Οι σύγχρονες θεωρίες της οικογένειας οι οποίες προέρχονται από τη θεραπεία της οικογένειας εξηγούν πώς οι αλληλεπιδράσεις των μελών ενδέχεται να διαμορφώνουν διάφορα σχήματα της οικογένειας. Η θεωρία των γενικών συστημάτων, δηλαδή, δεν είναι αιτιοκρατική θεωρία, αλλά, αντίθετα, εξηγεί πώς μεταβολές στο όλο σύστημα ενδέχεται να προέρχονται από στοιχεία σε διάφορα σημεία

του συστήματος - στην προκειμένη περίπτωση, από ψυχολογικές σχέσεις.

Κοινωνική υποστήριξη και η πυρηνική οικογένεια

Ίσως η πιο ισχυρή ώθηση για την αναθεώρηση των εννοιών της πυρηνικής και της εκτεταμένης οικογένειας προέρχεται από τις εμπειρικές έρευνες στο χώρο της *κοινωνικής υποστήριξης*. Στη δεκαετία του '60, η

ιατρική και η ψυχολογία προέβησαν σε σημαντικές ανακαλύψεις, όσον αφορά τη συνάφεια ανάμεσα στο ψυχοκοινωνικό στρες και την εμφάνιση ψυχοσωματικών αντιδράσεων. Οι πρωτοποριακές μελέτες έδειξαν ότι δυσάρεστα γεγονότα και απώλειες στην οικογένεια, όπως θάνατος ή σοβαρή ασθένεια μέλους της οικογένειας, οικονομικά προβλήματα κ.ά., ενδέχεται να αποτελέσουν στρεσογόνα γεγονότα. Επίσης, σύμφωνα με τη θεωρία «Γενικό Σύνδρομο Προσαρμογής», μια παρατεταμένη περίοδος υψηλού επιπέδου

άγχους, όταν δηλαδή σε σύντομο χρονικό διάστημα συσσωρεύονται αρκετά στρεσογόνα γεγονότα, μπορεί να προκαλέσει ψυχοσωματικά και ψυχολογικά προβλήματα.

Η διαπίστωση αυτή για τη σύνδεση στρες και ψυχοσωματικών αντιδράσεων ώθησε ερευνητές να αναζητήσουν παρεμβατικές

μεθόδους μείωσης των επιπτώσεων του στρες. Έρευνες εστιάστηκαν σε πρόσωπα του κοινωνικού περίγυρου - δηλαδή, στο κοινωνικό πλέγμα - τα οποία θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ψυχολογικά τον πάσχοντα. Βρέθηκε ότι η *κοινωνική υποστήριξη*, δηλαδή, ο αριθμός των προσώπων, η συγγενειά τους και η ποιότητα της σχέσης μπορούν να απαλύνουν τον ψυχολογικό πόνο του πάσχοντος και να μετριάσουν τις δυσάρεστες επιπτώσεις του στρες.

Ανακαλύφθηκε, παρεμπιπτόντως, ότι, πράγματι, υπάρχουν δίκτυα ανθρώπων, οι περισσότεροι συγγενείς, με τους οποίους τα μέλη της πυρηνικής οικογένειας διατηρούν στενές σχέσεις, όχι μόνον κάτω από συνθήκες ανάγκης, αλλά και σε καθημερινή βάση. Ένα σημαντικό συμπέρασμα από τις μελέτες αυτές ήταν ότι ο προσδιορισμός του σχήματος της οικογένειας ως εκτεταμένης ή πυρηνικής - με κύριο κριτήριο την κατοίκηση στο ίδιο σπίτι - ήταν ανακριβής. Οι έρευνες αυτές που διεξήχθησαν σε πολλές χώρες κατέληξαν στο αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι κάτοικοι της μεγάλης αστικής πόλης στις μεγάλες βιομηχανικές κοινωνίες της βόρειας Ευρώπης και βόρειας Αμερικής δεν είναι απομονωμένοι. Αντίθετα, ο κάτοικος της πόλης ζει μέσα σε κάποιο πλέγμα ανθρώπων – οι περισσότεροι συγγενείς -, επικοινωνεί τακτικά μαζί τους, τους επισκέπτεται και τους παρέχει βοήθεια ή δέχεται την υποστήριξή τους σε ώρες ανάγκης.

Σε έρευνά , στην οποία χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένες μετρήσεις κοινωνικής υποστήριξης, δεν βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα σε οικογένειες που κατοικούσαν στην Αθήνα και την επαρχία. Η Segalen (1986) αναφέρει πολλές έρευνες σε αστικές περιοχές της Γαλλίας και της Αγγλίας, όπου τα αποτελούμενα από συγγενείς κοινωνικά πλέγματα προσφέρουν διαρκή υποστήριξη σε μέλη πυρηνικών οικογενειών. Σε μελέτη με αφρικανο-αμερικανικές πυρηνικές και μονογονεϊκές οικογένειες σε αστικές περιοχές της Αμερικής, βρέθηκε ότι οι οικογένειες αυτές υποστηρίζονται από τις ευρείες οικογένειές τους. Η Segalen προσθέτει ότι οι σύγχρονοι Γάλλοι κοινωνιολόγοι της οικογένειας δεν ομιλούν πλέον για την «κρίση της οικογένειας». Θεωρούν πια ως δεδομένη την αλληλεγγύη και τη συμπαράσταση ανάμεσα στις τρεις γενεές της οικογένειας και μελετούν τους τρόπους με τους οποίους διατηρείται η αλληλεξάρτηση αυτή.

Σύγχρονες τάσεις στην ανάλυση της εξέλιξης της οικογένειας
Οι σύγχρονες τάσεις μελέτης της οικογένειας προέρχονται τόσο από την κοινωνιολογία της οικογένειας, όσο από την πολιτιστική ανθρωπολογία, την ψυχολογία και την ψυχιατρική.

Η Segalen (1986, 1996) υποστηρίζει ότι σύγχρονες ιστορικές αναλύ-

σεις και μελέτες ανθρωπολόγων και κοινωνιολόγων παρουσιάζουν μια εικόνα για την πυρηνική οικογένεια στην Ευρώπη, μετά τον 16ο αιώνα, η οποία διαφέρει ριζικά από τις κλασικές αναλύσεις για την κοινωνιολογία της οικογένειας. Πιστεύει ότι δεν ευσταθούν τα συμπεράσματα της κλασικής ιστορικής-κοινωνιολογικής ανάλυσης, σύμφωνα με τα οποία η εκβιομηχάνιση στην Ευρώπη επέφερε τη μετανάστευση του ατόμου στις μεγάλες πόλεις, με αποτέλεσμα την απομόνωση της πυρηνικής οικογένειας από την ευρεία του οικογένεια. Σύμφωνα με τη Segalen. κάτω από συνθήκες πολέμου, επιδημιών αλλά και εκβιομηχάνισης, οι δυσχερείς συνθήκες οδηγούσαν σε *αύξηση* της αλληλοϋποστήριξης ανάμεσα στους συγγενείς. Ως παράδειγμα αναφέρει την ανάλυση μητρώων σε μικρές κοινότητες στην Αγγλία στον 16ο, 17ο, και 18ο αιώνα, η οποία δείχνει ότι, παρά το ολιγάριθμο των μελών της οικογένειας που κατοικούσαν σε πυρηνική μορφή, η ανάλυση της λειτουργίας των οικογενειών δείχνει την ύπαρξη συστημάτων αλληλοβοήθειας και στενής σύνδεσης ανάμεσα σε πυρηνικές οικογένειες, οι οποίες αποτελούσαν υποσυστήματα μια; ευρείας οικογένειας.

Η Segalen παραπέμπει ενδεικτικά (1986, σ. 30) στον Anderson (1971), ο οποίος αναλύει την απογραφή του πληθυσμού' το έτος 1851 σε πόλη της Αγγλίας κατά τη βιομηχανική επανάσταση. Οι οικονομικές συνθήκες, η εργασία, π.χ., σε εργοστάσια, είχαν ως αποτέλεσμα την *αύξηση* του αριθμού των μελών της οικογένειας που κατοικούσαν στο ίδιο σπιτικό - γονείς, παντρεμένα παιδιά και εγγόνια - και όχι την απομόνωση της πυρηνικής οικογένειας, όπως θα προέβλεπαν οι κοινωνιολογικές θεωρίες τις οικογένειας. -Η ανάγκη εργασίας της μητέρας με μικρά παιδιά, μαζί με τη φτώχεια, την έλλειψη περίθαλψης για τα ανήλικα παιδιά, το υψηλό κόστος αγοράς ή ενοικίασης σπιτιού, οδήγησε την παντρεμένη κόρη ή το γιο στην αναζήτηση βοήθειας από τους γονείς. Τέλος, υποστηρίζει ότι η ανάλυση της παρσονικής μορφής πυρηνικής οικογένειας ως αυτόνομους οικονομικής μονάδας, σε συνδυασμό με ατομιστικές αξίες και την ανεξαρτησία των παιδιών, αποτελεί κοινωνιολογική *ιδεολογία* (σ. 3). Υποστηρίζει, επίσης, ότι η αναπαραγωγή της ιδεολογίας αυτής συνδέεται με την *α* ριγοί αποδοχή πολλών, κοινωνιολόγων της οικογένειας, ότι στην πυρηνική οικογένεια η *οικία* μειώνεται σε αριθμό μελών και ότι οι δεσμοί ανάμεσα στους συγγενείς έχουν χαλαρώσει.

Συμπερασματικά, φαίνεται ότι η ουσία της θεωρίας του Parsons και, συγκεκριμένα, το στοιχείο της απομόνωσης της πυρηνικής οικογένειας από την εκτεταμένη οικογένεια και οι επιπτώσεις της απομόνωσης αυτής αμφισβητούνται από σύγχρονους κοινωνιολόγους, ιστορικούς της κοινωνιολογίας και ιστορικούς της ανθρωπολογίας. Πορίσματα από σύγχρονες μελέτες στο χώρο της ψυχολογικής υποστήριξης οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι προβλέψεις του Parsons και άλλων κοινωνιολόγων για την απομόνωση της πυρηνικής οικογένειας και την εκχώρηση των λειτουργιών της εκτεταμένης οικογένειας στους κοινωνικούς φορείς δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ2

ΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, αντικείμενο της ψυχολογίας αποτελεί κυρίως η μελέτη ψυχολογικών διεργασιών και λιγότερο το πώς συνδέονται οι ψυχολογικές αυτές διεργασίες με συγκεκριμένα στοιχεία του κοινωνικού και του φυσικού περιβάλλοντος. Παρ' όλο που ο όρος «περιβάλλον» αποτελεί αναπόσπαστη έννοια της ψυχολογίας, η ψυχολογία συνήθως δεν τον προσδιορίζει με διαφοροποιημένο, διαρθρωτικό τρόπο. Από τη μια μεριά, η κλασική πειραματική ψυχολογία ορίζει το περιβάλλον σε «μικροσκοπικό» επίπεδο, δηλαδή ως κάποιο συγκεκριμένο ερέθισμα. Από την άλλη μεριά, συνηθίζεται σε ψυχολογικές μελέτες να ορίζεται το περιβάλλον με γενικευμένο, ασαφή τρόπο, με έννοιες όπως «το περιβάλλον», «η κοινωνία», ή «αστική περιοχή», «αγροτική περιοχή». Υπάρχει, ωστόσο, καινούργιος κλάδος της ψυχολογίας, η Οικολογική Ψυχολογία, σκοπός της οποίας είναι να προσδιορίσει τις συνδέσεις ανάμεσα στα στοιχεία του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος και, επίσης, να προσδιορίσει τις σχέσεις ανάμεσα σε αυτά τα περιβαλλοντικά στοιχεία και στις ψυχολογικές διεργασίες.

Υπάρχει, επίσης, και ο σχετικά καινούργιος κλάδος της Διαπολιτιστικής Ψυχολογίας, ο οποίος πραγματεύεται τη μελέτη ψυχολογικών φαινομένων σε διαφορετικά περιβάλλοντα - σε διαφορετικές κοινωνίες ή πολιτισμούς. Η διαπολιτιστική -ψυχολογία, η οποία παρουσιάζει ορισμένα κοινά εννοιολογικά και μεθοδολογικά στοιχεία με την κοινωνική ανθρωπολογία, προσφέρει τη δυνατότητα να διερευνηθεί κατά πόσο διαφοροποιείται ένα ψυχολογικό φαινόμενο, Π.χ. η προσωπικότητα, σε διαφορετικά περιβάλλοντα ή κατά πόσο υπάρχουν ομοιότητες στη δομή της ψυχολογικής αυτής ιδιότητας σε διαφορετικό φυσικό και πολιτιστικό πλαίσιο.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η μελέτη ενός φαινομένου σε μία και μόνον κοινωνία, όπως, για παράδειγμα, του θεσμού της οικογένειας και, ειδικότερα, των διαφορετικών σχημάτων της, δεν μπορεί για μεθοδολογικούς λόγους να διαλευκάνει όλες τις παραλλαγές που υπάρχουν. Απαιτείται μια συγκριτική μέθοδος που θα επιτρέψει την εξέταση όλου του εύρους των οικογενειακών τύπων σε κοινωνίες που έχουν διαφορετικά δομικά στοιχεία και διαφορετικούς πολιτισμούς. Η διαπολιτιστική μέθοδος επιτρέπει να ελεγχθεί ο βαθμός με τον οποίο ψυχολογικές μεταβλητές ενδέχεται να επηρεάζονται από διαφορετικά σχήματα της οικογένειας και όχι από την τυχόν μεσολάβηση άλλων κοινωνικών μεταβλητών μιας συγκεκριμένης χώρας. Δημήτριος Γεώργας(1999)Επιθ.Κοιν.Ερευνών σελ.21-47

[Το οικολογικό πλαίσιο

Η κατεύθυνση των αλληλένδετων σχέσεων - από το άτομο προς το

φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον - διαφέρει από την κλασική προσέγγιση της κοινωνιολογίας, η οποία, όπως εξηγήθηκε προηγουμένως, δίνει έμφαση στους θεσμούς της κοινωνίας.

Οι συνεργάτες μου και εγώ έχουμε εκπονήσει μια οικολογική-κοινωνική θεώρηση (Γεώργας, 1986a' Georgas, 1988, 1993), η οποία μπορεί να φανεί χρήσιμη για μια πιο συστηματική ταξινόμηση των στοιχείων του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η θεώρηση αυτή, η οποία βασίζεται στο μοντέλο του Berry, αποτελείται από: 1) το οικολογικό πλαίσιο, 2) το κοινωνικό-πολιτιστικό πλαίσιο, 3) τους δεσμούς με πρόσωπα και ομάδες στη μικρή κοινότητα, 4) την οικογένεια, και 5) τις ψυχολογικές διαστάσεις του προσώπου.

Στοιχεία του οικολογικού - κοινωνικού μοντέλου

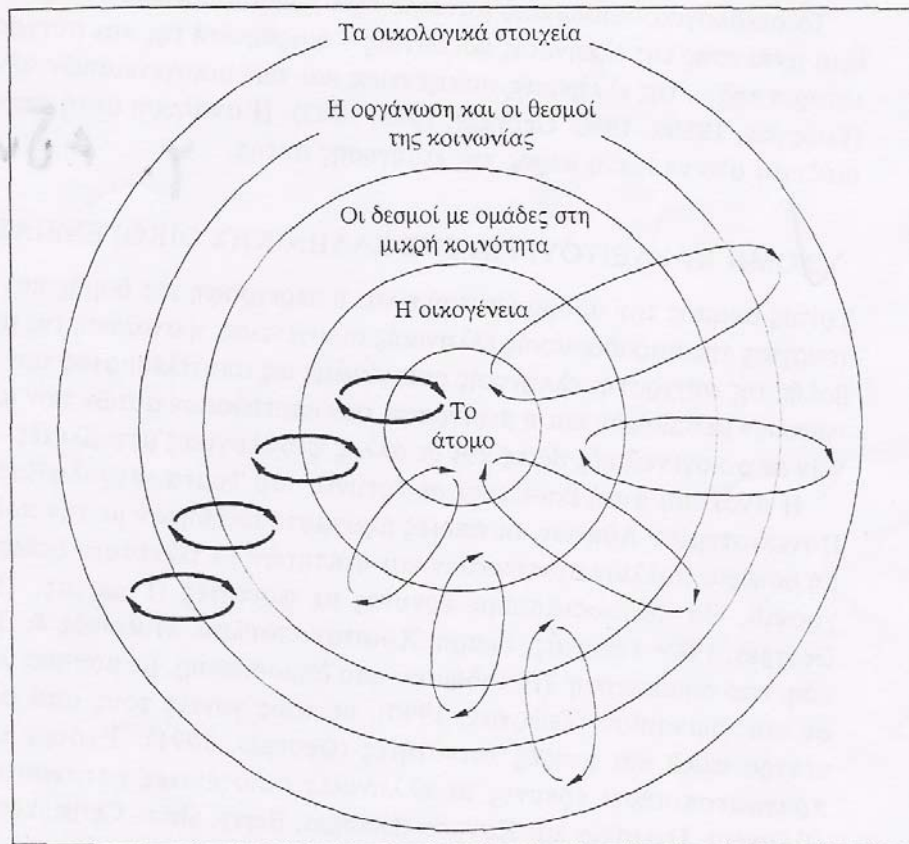
Το *οικολογικό* πλαίσιο αποτελείται από στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, όπως οι κλιματολογικές και γεωγραφικές συνθήκες, χωροταξικά στοιχεία της πόλης; Κ.λπ.. Η πρωτοποριακή προσφορά του Berry (1966, 1971) στη θεωρία της οικολογικής προσέγγισης ήταν η διαπίστωση ότι στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος συνδέονται με διαφορετικές μορφές γνωστικών διεργασιών.

Το *κοινωνικό-πολιτιστικό* πλαίσιο αναφέρεται σε θεσμούς της κοινωνίας: το οικονομικό σύστημα, τους πολιτικούς και νομικούς θεσμούς, το εκπαιδευτικό σύστημα, το θρήσκευμα και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Ο Γερμανός κοινωνιολόγος Toennies (1957) ονόμασε τους θεσμούς αυτούς *Gesellschaft*, διότι αναφέρονται σε αφηρημένες έννοιες- σε κοινωνιολογικές επινοήσεις.

Οι *δεσμοί με άτομα και ομάδες στη μικρή κοινότητα* αναφέρονται στην ποσότητα και την ποιότητα της αλληλεπίδρασης του προσώπου με

σημαντικές, για το ίδιο, ομάδες και πρόσωπα στη μικρή κοινότητα όπου κατοικεί και στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων. Ο Toennes θεωρεί ότι η κοινότητα αναφέρεται στην πραγματική, λειτουργική ζωή του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος.

ΣΧΗΜΑ 1
Τοπολογική παράσταση του Οικολογικού Ψυχολογικού Προτύπου
(Γεώργας, 1986)

Η οικογένεια μελετάται ως θεσμός ξεχωριστά από τις άλλες κοινωνικές ομάδες.

Ο κεντρικός κύκλος συμβολίζει ψυχολογικές μεταβλητές, :πχ. εαυτός, στάσεις, προσωπικότητα, γνωστικές διεργασίες κ.λπ..

Η αναπαράσταση του μοντέλου με ομόκεντρους κύκλους υποδηλώνει τον τοπολογικό χαρακτήρα της θεώρησης (Lewin, 1951). Η χρήση τοπολογικών εννοιών υποδηλώνει, επίσης, ότι οι σχέσεις ανάμεσα στα στοιχεία του μοντέλου δεν είναι αποκλειστικά μονόδρομης κατεύθυνσης, δηλαδή σχέσεις αιτίου-αιτιατού, αλλά σχέσεις αλληλεπίδρασης. Παρ' όλο που το μοντέλο προτείνει την υπόθεση ότι τα στοιχεία του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος διαμορφώνουν τη συμπεριφορά του προσώπου, το πρόσωπο, με τη σειρά του, επηρεάζει τη συμπεριφορά της οικογένειας, της κοινότητας κ.λπ., δηλαδή, η σχέση αυτή είναι αμφίδρομη. Επομένως, το μοντέλο περιλαμβάνει και κάποιες αρχές της θεωρίας των γενικών συστημάτων.

Το οικολογικό-κοινωνικό μοντέλο έχει χρησιμοποιηθεί σε προσπάθεια ανάλυσης της ελληνικής κοινωνίας - διάρθρωσή της και σύγχρονη ιστορία της -, της ελληνικής οικογένειας και των οικογενειακών αξιών.]

Μέρος γ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Μια ακόμη βασική κοινωνιολογική έννοια που σχετίζεται άμεσα με τον τουρισμό και αφορά σε μεγάλο βαθμό την Τουριστική Κοινωνιολογία θα εξετασθεί εδώ. Πρόκειται για την έννοια και τον θεσμό της *οικογένειας*, η οποία

αποτελεί βασικό παράγοντα κοινωνικού επηρεασμού του ατόμου τόσο στις

κύριες επιλογές του όσο και στις επιμέρους συμπεριφορές του.

Ανάμεσα σ' αυτές τις συμπεριφορές που η οικογενειακή κατάσταση δια

δραματίζει σημαντικό ρόλο είναι και η όλη καταναλωτική συμπεριφορά,

μέρος της οποίας αποτελεί η τουριστική καταναλωτική συμπεριφορά.

Η οικογένεια αποτελεί έναν από τους κυριότερους κοινωνικούς θεσμούς

κάθε ανθρώπινης (και όχι μόνο) κοινωνίας, μιας και είναι η βασικότερη κοινωνικο-οικονομική μονάδα. Κατά τη διάρκεια

της ζωής τους όλα τα άτομα

γίνονται μέλη δύο συνήθως (αλλά όχι και υποχρεωτικά) τύπων οικογενειακών ομάδων: '-

1. Της λεγόμενης *εκτεταμένης* οικογένειας (extended family), ή αλλιώς αποκαλούμενης οικογένειας καταγωγής, μέσα στην οποία το άτομο; νεννιέται

και συνήθως μεγαλώνει.

2. Της λεγόμενης πυρηνικής οικογένειας (nuclear family), ή αλλιώς αποκαλούμενης οικογένειας αναπαραγωγής ή γάμου (family of procreation or marriage), δηλαδή της οικογένειας εκείνης της οποίας το άτομο αποτελεί βασικό μέλος.

Η πυρηνική οικογένεια περιλαμβάνει τον πατέρα, τη μητέρα, τα παιδιά τους που ζούν κάτω από μια ενιαία στέγη και υποδιαιρείται:

- στην πλήρη πυρηνική οικογένεια (όταν υπάρχουν στη ζωή και οι δύο γονείς),
- και στην ελλιπή πυρηνική οικογένεια (όταν υπάρχει στη ζωή μόνο ο ένας γονέας).

Η εκτεταμένη οικογένεια αποτελείται από τη βασική πυρηνική με επιπλέον μέλη διάφορα άτομα στενού συγγενικού δεσμού (λ.χ. παππούδες, γιαγιάδες, ξαδέλφια κ.λπ.) που ζουν επίσης κάτω από μια ενιαία στέγη.

Κάθε μορφή οικογένειας από τις παραπάνω έχει και μια διαφορετική

οικονομική συμπεριφορά (δηλαδή αφενός μεν παραγωγική και αφετέρου καταναλωτική και από αυτή τη διαπίστωση και μόνο συνάγεται μια πρώτη

και ιδιαίτερα χρήσιμη επισήμανση: ότι, δηλαδή, όσο "πιο υψηλό είναι το

κοινωνικό πλαίσιο και το βιοτικό επίπεδο ενός λαού, τόσο κυριαρχούν οι λεγόμενες πυρηνικές οικογένειες. Αντίθετα η ανάπτυξη και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο έχουν ως χαρακτηριστικό τις εκτεταμένες οικογένειες.

Βέβαια η καταναλωτική συμπεριφορά κάθε οικογένειας είναι συνάρτηση πολλών και διαφορετικών παραγόντων, όπως, λ.χ., η δομή της, η φύση της, το επίπεδο και ο αριθμός των απασχολούμενων, το προηγούμενο οικονομικό, επαγγελματικό και πολιτιστικό υπόβαθρο κ.λπ., καθώς επίσης και ο κύκλος ζωής της οικογένειας. Με τον όρο κύκλος ζωής της οικογένειας νοείται το σύνολο των διαφορετικών επιπέδων της ζωής του ατόμου μέσα στο χρόνο και έχει απασχολήσει ιδιαίτερα έως τώρα την κοινωνιολογία και την ψυχολογία της καταναλωτικής συμπεριφοράς, με εξέχουσες θεωρίες,

Η καταναλωτική αγορά μέσα.

στην οποία και η τουριστική- συντίθεται από επιμέρους οικογένειες ,

τα λεγόμενα νοικοκυριά. Και τούτο, διότι σε κάθε φάση του κύκλου ζωής του απαιτούνται διαφορετικά προϊόντα και υπηρεσίες που ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες.

Μέσα από έρευνες καταναλωτικής συμπεριφοράς σε μεγάλα στατιστικά δείγματα έχει γίνει φανερό, για παράδειγμα, ότι:

1. Στις μεγάλες, και σοβαρές, οικονομικά αποφάσεις (λ. χ. στέγη, αγορά αυτοκίνητου, επιλογή ακινήτου περιουσίας, μεγάλο-μακρινό και συνεπώς δαπανηρό ταξίδι κ.λπ.) ο ρόλος του άνδρα παραμένει ακόμα και σήμερα σημαντικός στη διεθνή οικογένεια, παρά τις επιμέρους κατακτήσεις του γυναικείου κινήματος.
2. Αντίθετα όλες οι μικρότερου οικονομικού βεληνεκούς αποφάσεις, όπως οι καθημερινές οικογενειακές ανάγκες και επιλογές ανήκουν στην γυναίκα.

Ο τύπος των ρόλων σχετικά με τις αγοραστικές επιλογές μέσα στην οικογένεια έχει σήμερα μελετηθεί πολλαπλώς στην αναπτυγμένη, αλλά και στη μη

- αναπτυγμένη οικογένεια επαρκώς, με βάση ορισμένες μεταβλητές, όπως ο τύπος του ατόμου που λαμβάνει αποφάσεις _ή ακόμα η σχέση λήψης των αποφάσεων σε συνάρτηση με την οικογενειακή κατάσταση μεταξύ του συζύγου και της συζύγου.

Εξαιτίας αυτών των διακρίσεων ακριβώς το σύγχρονο εμπορικό μάρκε

- τινγκ και η εμπορική διαφήμιση αντιμετωπίζουν την οικογένεια ως έναν σημαντικότατο _θεσμό με εξόχως αγοραστικό_(καταναλωτικό) χαρακτήρα. Ο Ρ. Kotler πάλι καθόρισε πέντε διαφορετικούς ρόλους που κάθε άτομο μπορεί να διαδραματίσει στη διαδικασία αγοραστικών αποφάσεων της οικογένειας. Τους παραθέτουμε στη συνέχεια επισημαίνοντας ότι η κοινωνιολογική

Ανάλυση απαιτεί τον εντοπισμό του ποια άτομα διαδραματίζουν καθέναν από αυτούς: Ο ασκών επιρροή είναι το άτομο εκείνο που

επισημαίνει

Την ανάγκη αγοράς κάποιου προϊόντος ή της παροχής υπηρεσίας και που η απόφασή του έχει κάποια επιρροή πάνω στον τελικό αγοραστή. Ο θεματοφύλακα: πρόκειται για το άτομο που συλλέγει τις πληροφορίες για το προϊόν ή την υπηρεσία, αποφασίζει ποιες από τις επιλογές πρέπει να γίνουν δεκτές και ποιες να απορριφθούν κ.λπ. Συνήθως, λένε οι στατιστικές, ο ρόλος αυτός ανήκει στη μητέρα.

Ο αποφασίζων: είναι το άτομο που έχει την τελευταία λέξη στην αγορά του προϊόντος ή στην παροχή της υπηρεσίας που έχει ήδη υποδειχθεί από τον θεματοφύλακα. Είναι αυτός, δηλαδή, που καθορίζει το "τι", το "πώς" και το "γιατί" θα αγορασθεί το καθετί και το "πού" θα αγορασθεί. Σημαντικό εδώ στοιχείο είναι ο βαθμός των επιρροών που δέχεται ο αποφασίζων.

Ο αγοραστής: πρόκειται για το άτομο που διεκπεραιώνει την αγορά του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

Ο χρήστης ή οι χρήστες: πρόκειται για τα άτομα που καταναλώνουν το προϊόν ή στα οποία παρέχεται η υπηρεσία ή ακόμα σε εκείνα

που επωφελούνται από την αγορά ή την παροχή υπηρεσιών.
Σε σχέση με τις διακρίσεις αυτές του P. Kotler, οφείλουμε να
κάνουμε δύο βασικές επισημάνσεις:

1. ότι το ίδιο άτομο μπορεί και είναι σε θέση να
διαδραματίζει έναν ή και περισσότερους από τους
παραπάνω αναφερόμενους ρόλους, επηρεάζοντας και τα
άλλα μέλη της οικογένειας, και
2. ότι η σχέση των στοιχείων της προσωπικότητας και της
συμπεριφοράς(λ.χ. αντίληψη, μάθηση, ανάγκες και
ικανοποίησή τους, κοινωνικές τάξεις, λογική σκέψη,
αυτοδημιουργία κ.λπ.) επηρεάζουν σημαντικά

ένα μέρος της ατομικής αγοραστικής συμπεριφοράς.

Είναι ευνόητο ότι όλα τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν σε
σχέση με την κοινωνιολογική έννοια του θεσμού της
οικογένειας έχουν άμεση συνάρτηση με τον τουρισμό και ,την
όλη καταναλωτική τουριστική συμπεριφορά, δηλαδή με τις
εκάστοτε αγοραστικές επιλογές των μελών της κοινωνίας στον
χώρο αυτό. Ο ρόλος λοιπόν της ύπαρξης ή της μη ύπαρξης
οικογένειας είναι απόλυτα

συνδεδεμένος με τις τουριστικές επιλογές του ατόμου, ενώ και η
ύπαρξη ή όχι πυρηνικής ή εκτεταμένης οικογένειας αποτελεί
σημαντικό παράγοντα επηρεασμού των τουριστών.

Εξάλλου ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις του
πολίτη-καταναλωτή που συνδέεται με τον τουρισμό είναι η
ύπαρξη ή η ανυπαρξία παιδιών,
που συχνά αποβαίνει κυρίαρχός παράγοντας της τουριστικής
επιλογής του
ζευγαριού.

Από τα ίδια αυτά στοιχεία, που προέρχονται από την
ανάλυση του θεσμού της οικογένειας στον τουριστικό τομέα,
εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό η επιλογή του τόπου
καταλύματος.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι παρά το γεγονός ότι ο
τουρισμός

-τόσο ο ελληνικός όσο και ο διεθνής- δεν διαθέτει πολλά,
αριθμητικά σημαντικά και συνεπώς έγκυρα στοιχεία για τη
σημασία της οικογένειας στα πλαίσια της ανάπτυξης του
τουρισμού, θα πρέπει σύντομα να στραφεί στην ορθολογική
αξιολόγηση ενός τόσο σημαντικού κοινωνιολογικού δεδομένου,
όπως είναι η οικογένεια, το οποίο συνδέεται αναπόσπαστα και με
το θέμα της εξοχικής κατοικίας.

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

Ο τουρισμός σήμερα συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην κοινωνική αλλαγή. Αλλαγές παρατηρούνται στα ήθη και έθιμα, στις εργασιακές σχέσεις στη χωροταξία και το περιβάλλον, στην οργανωτική και διοικητική δομή των τοπικών κοινωνιών και στην τοπική οικονομία. Για να κατανοήσουμε το τουριστικό φαινόμενο είναι πολύ σημαντικό το θέμα της κοινωνικής στρωμάτωσης. Έτσι έχουμε τη δυνατότητα τεμαχισμού της αγοράς και μπορούμε να ερμηνεύσουμε τη συμπεριφορά των τουριστών έχοντας ως κριτήριο π.χ. το επάγγελμά τους, το μορφωτικό τους επίπεδο, το εισόδημά τους κ.τλ.

Η σημερινή κατανάλωση τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών επηρεάζεται άμεσα από τα μέσα δημοσιότητας των οποίων η επιρροή είναι άλλοτε θετική και άλλοτε αρνητική αφού τα στερεότυπα στη σημερινή κοινωνία πολλές φορές οδηγούν σε λανθασμένες ερμηνείες.

Ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια βοηθάει τα άτομα να βελτιώσουν τους όρους διαβίωσης καθώς αναζητούν νέους τρόπους κοινωνικοποίησης. Έτσι με τον τουρισμό το άτομο απελευθερώνεται κοινωνικά, εργασιακά, ψυχολογικά και συναισθηματικά. Μ' αυτόν τον τρόπο η ηθική συμπεριφορά των ατόμων συμβάλλει στην επιδείνωση σοβαρών κοινωνικών παρεκκλίσεων. Επίσης σημαντικές επιδράσεις έχει υποστεί η δημόσια υγεία καθώς υπάρχουν λάθος απόψεις για την σεξουαλικότητα κατά την διάρκεια των διακοπών.

Τέλος η τουριστική συμπεριφορά απασχολεί τις σημερινές κοινωνίες και οι προσπάθειες για επιστροφή σε μορφές τουρισμού, οι οποίες δεν θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις όλο και αυξάνονται.

Η κοινωνική διάσταση της σεξουαλικότητας και του AIDS στον τουρισμό

Με ένα ειδικό θέμα που έχει πολλές και σοβαρές κοινωνιολογικές αλλά και ψυχολογικές διαστάσεις γενικά, ξεκινά το κεφάλαιο αυτό. Πρόκειται για το θέμα της σεξουαλικότητας που παρουσιάζει ειδικό ενδιαφέρον για τον τουρισμό, αλλά και για τον ρόλο που διαδραματίζει η σύγχρονη μάστιγα του aids στον τουρισμό.

Η σεξουαλικότητα ως κοινωνικο-ψυχολογικός παράγοντας ισορροπίας του ατόμου στη σύγχρονη κοινωνία αποτελεί έννοια

που έχει εδώ και πολλά χρόνια προσελκύσει το ενδιαφέρον της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας. Είναι έξω από κάθε αμφισβήτηση ότι η σεξουαλικότητα διαδραματίζει έναν εξαιρετικά λεπτό όσο και καθοριστικό ρόλο στην ανθρώπινη διαβίωση, ανεξαρτητά με τη μορφή που αυτή εκδηλώνεται:

-είτε ως μορφής ψυχικής ή σωματικής ικανοποίησης.

-είτε ως τρόπος έκφρασης,

-είτε ως στοιχείο φυσικής ενεργοποίησης και δραστηριοποίησης.

Παράλληλα, όμως, η σεξουαλικότητα αποτελεί μια έννοια με πολύ ευρύτερες επιρροές στην ανθρώπινη κοινωνία στο ψυχολογικό, στο οικονομικό και στο κοινωνικό επίπεδο, που τα αποτελέσματα της επιδρούν σε πολλές εκδηλώσεις της ανθρώπινης ζωής.

Έτσι η σεξουαλικότητα, ως σημαντική ψυχολογική και κοινωνιολογική μεταβλητή, αφορά:

Τη σεξουαλικότητα ως ατομική ανάγκη(βασική βιογενετική ανάγκη του ατόμου, που έχει τις ίδιες προϋποθέσεις επιτυχίας όπως και κάθε άλλη δραστηριότητα του ανθρώπου, η οποία σε φυσιολογικές συνθήκες απελευθερώνει το άτομο και είναι μηχανισμός χαράς και απόλαυσης, συχνά με προοπτικές πολύ ευρύτερες από αυτές τις οποίες προσδίδει η σεξουαλική πράξη).

Τη σεξουαλικότητα ως αλλαγή ψυχολογίας(προϊόν της τεχνολογικής και βιομηχανικής ανάπτυξης, που με τις πληθυσμιακές συγκεντρώσεις και τα πολύβωα αστικά κέντρα οριοθέτησε νέα μοντέλα σεξουαλικής απελευθέρωσης, πολύ έξω από το παραδοσιακό πρότυπο των αποκλειστικά συζυγικών σχέσεων και με βάση τις αλλαγές στους γυναικείους ρόλους δημιούργησε νέου τύπου σεξουαλικές σχέσεις, οι οποίες δεν συνοδεύονται στο σύνολό τους μόνο από θετικά αποτελέσματα αλλά και από αρνητικά)

Τη σεξουαλικότητα ως κοινωνική ανάγκη(που συνδέεται αναπόφευκτα με άλλες φυσικές ανάγκες, όπως η φροντίδα, η προστασία, η ιδιοκτησία, η επιβολή, η κοινωνική στρωμάτωση, το οικονομικό επίπεδο κ.λπ.)που το εύρος της καλύπτει πολλές από τις καθημερινές ανθρώπινες αντιδράσεις και συμπεριφορές. Βέβαια, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται και η καθαρά βιολογική προοπτική των ανθρώπινων σεξουαλικών σχέσεων, ιδιαίτερα στην εποχή μας, όπου η υπογεννητικότητα για κάποιες χώρες ή αυξανόμενη γεννητικότητα για κάποιες άλλες τείνει να δημιουργήσει σημαντικά δημογραφικά προβλήματα.

Τουρισμός και αθλητισμός: Ένας Συγκερασμός Υψηλής Κοινωνικής Ανταποδοτικότητας

“Οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου δεν αποτελούν πια το προνόμιο μιας μειονότητας, έχουν γίνει ο πόθος της πλειοψηφίας”

το θέμα της αξιοποίησης του λεγόμενου ελεύθερου χρόνου από τον σύγχρονο εργαζόμενο πολίτη δεν είναι ούτε νέο ούτε πρωτότυπο.

Πρόκειται για τάση σύμφυτη της πορείας της βιομηχανικής κοινωνίας, η οποία αρχίζει να παίρνει σάρκα και οστά με την εμφάνιση του τουρισμού και ιδίως με τη μετατροπή του από διαδικασία για λίγους σε διεργασία για τις μεγάλες κοινωνικές μάζες.

Κι αν σήμερα βλέπει το φως της δημοσιότητας ένα τέτοιο θέμα που άπτεται αφενός μεν της κοινωνιολογίας των εργασιακών σχέσεων και αφετέρου της κοινωνικής ψυχολογίας του ελεύθερου χρόνου υπάρχουν τέσσερις διαφορετικοί λόγοι: Ο πρώτος αναφέρεται στο ενδιαφέρον ου προσελκύει το θέμα της αύξησης του χρόνου διακοπών στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες και στην ταυτόχρονη μείωση των ωρών εργασίας, που μόλις τώρα αρχίζει να αναπτύσσεται και ως προβληματική και ως πρακτική.

Ο δεύτερος προκύπτει από το ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον του κοινού αλλά και των ειδικών επιστημόνων για το ζήτημα της αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου.

Ο τρίτος γίνεται φανερός από την αναγκαιότητα εμπλουτισμού της σχετικά φτωχής ελληνικής βιβλιογραφίας τόσο στον αθλητικό όσο και στον τουριστικό χώρο, ιδιαίτερα σε ότι αφορά νέα θέματα που ανακύπτουν στα πλαίσια της εξέλιξης τη σύγχρονης κοινωνίας.

Ο τέταρτος και τελευταίος λόγος αναφέρεται στη εντατικοποίηση ανάπτυξης της προβληματικής αυτής και στη χώρα μας, ώστε να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από αυτές τις εξελίξεις και ταυτόχρονα να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις, που θα προκύψουν ως απόρροια των αλληλεπιδράσεων οι οποίες θα μεσολαβήσουν.

Κεντρική ιδέα του όλου πονήματος είναι η ανάλυση και η ερμηνεία μιας νέας και σημαντικής δυνατότητας για τους εργαζόμενους, που εδράζεται στην άποψη ότι η αύξηση του χρόνου των διακοπών αποτελεί μια έξοχη ευκαιρία προσέγγισης του αθλητισμού, με ότι αυτό συνεπάγεται τόσο για τη σωματική όσο για τη ψυχική υγεία.

Ασφαλώς, να γίνει σαφές ότι, παρά τις όποιες εξελίξεις διεθνώς στο θέμα της αύξησης του ελεύθερου χρόνου, η σημερινή κοινωνία ούτε διαρθρώνεται με βάση τον ελεύθερο χρόνο ούτε μπορεί από τη μια στιγμή στην άλλη να μετατραπεί σε μια

κοινωνία αναψυχής.

Και με την έννοια αυτή, απόψεις που πιστοποιούσαν ότι ακόμα δεν ήρθε η ώρα, η στιγμή του χρυσού αιώνα, που άλλωστε είναι πολύ απομακρυσμένος, όπου ο άνθρωπος θα μπορέσει να αφήσει στις μηχανές τη φροντίδα της παραγωγής αγαθών που έχει ανάγκη, και εκείνος απελευθερωμένος από την εργασία να διαθέτει τον καιρό του όπως επιθυμεί στον εαυτό του και για την πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, εξακολουθούν να ισχύουν και στις μέρες μας.

Τουρισμός και αθλητισμός στη διάρκεια των τελευταίων σαράντα χρόνων ακολουθούν μια παράλληλη πορεία ανάπτυξης, αποτελώντας ταυτόχρονα και τους δύο μαζικότερους κοινωνικούς θεσμούς της διεθνούς κοινότητας. Πρόκειται για μια αναπτυξιακή πορεία της οποίας το εύρος θα ενταθεί ακόμη περισσότερο στις επόμενες δεκαετίες.

Κάτω από το πρίσμα αυτό το όλο θέμα αποκτά και νέες διαστάσεις, που άμεσα ή έμμεσα αναφέρονται:

- στην κοινωνικο-ψυχολογική εξάλειψη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι,
- στη δημιουργία ενός σημαντικού και πάντως όχι αμελητέου αριθμού νέων θέσεων εργασίας σε κάθε χώρα-συνεπώς στη μείωση της ανεργίας.
- στη βελτίωση της υπάρχουσας υλικο-τεχνικής υποδομής του τουριστικού χώρου, που επίσης δίνει νέο κύκλο εργασιών,
- στην ανακάλυψη μιας νέας μορφής επιχειρηματικής δράσης, αυτή των sport business, που πολλά μπορεί να προσφέρει στην οικονομία κάθε χώρας ξεχωριστά.

Η ψυχο-κοινωνική Διάσταση της άθλησης στις διακοπές

Ενόψει της δεκαετίας που διανύουμε, σε ότι αφορά τα νέα κοινωνικά δεδομένα και σε σχέση με τον τουρισμό, υπάρχει ήδη μια σημαντική παράμετρος που δεν θα πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας.

Πρόκειται για το θέμα της χρονικής επέκτασης των διακοπών, που ήδη έχει δρομολογηθεί και αναμένεται να ενταθεί στα επόμενα χρόνια διεθνώς. Τι υπάρχει σήμερα;

Από το 1962, που θεσμοθετήθηκαν οι πληρωμένες διακοπές, είχε γίνει κατανοητό ότι οι τέσσερις εβδομάδες διακοπών ήταν ένα σημείο εκκίνησης αναφορικά με τον χρόνο των διακοπών. Ένα σημείο εκκίνησης το εύρος του οποίου, όπως απέδειξε και η μετέπειτα χρονική περίοδος, δεν μπορεί να προσδιοριστεί επακριβώς, παρά μέσα από τις εκάστοτε ισχύουσες κοινωνικές συνθήκες.

Κοινωνικές συνθήκες που έχουν αλλάξει σε μεγάλο βαθμό,

εφόσον:

- η συνεχής μείωση των ωρών εργασίας απελευθερώνει χρόνο,
- η αλματώδης τεχνολογική πρόοδος στις μεταφορές απελευθερώνει χρόνο,
- η αύξηση της ανεργίας σηματοδοτεί εξελίξεις στην αγορά εργασίας με προβλέψεις για τις μέρες εργασίας, με δυνατότητες κυλιόμενων ωραρίων 4 ημερών, με αύξηση των part time απασχολήσεων κ.λπ., που επίσης προβλέπεται να απελευθερώσουν χρόνο,
- οι διακοπές ειδικά για τους κατοίκους των αστικών κέντρων και των βιομηχανικών περιοχών δεν αποτελούν μόνο χόμπι ή αποφυγή της καθημερινότητας αλλά και αναγκαιότητα σωματική και ψυχική.

Εξαιτίας αυτών των κοινωνικών συνθηκών είναι φυσικό να έχει διαφοροποιηθεί και το προφίλ του σημερινού τουρίστα και να επηρεάζεται από το ότι:

- όλες οι ομάδες ηλικιών και κοινωνικών τάξεων κάνουν διακοπές,
- ο τουρίστας είναι πλήρως ενημερωμένος και οι απαιτήσεις του πέρα από το κόστος διακοπών επικεντρώνεται σήμερα στις προσφερόμενες διευκολύνσεις,
- προέχει ο ατομικισμός και το σύγχρονο τουριστικό στιλ είναι αυτό που ικανοποιεί τις εξειδικευμένες ανάγκες του τουρίστα,
- γίνεται στροφή στο φυσιολατρικό και αθλητικό τουρισμό, που οδηγεί στην αναζήτηση των σχετικών τουριστικών προορισμών, στην επιλογή των κατάλληλων καταλυμάτων κ.λπ.
- τέλος αρχίζει να παρατηρείται μια εγκατάλειψη της ομοιογενούς κοινωνικής συμπεριφοράς στους τουρίστες και όλο το τουριστικό κύκλωμα προσανατολίζεται σ' αυτό που αποκαλείται confetti society.

Μέρος δ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Κοινωνικές παράμετροι και οικογενειακό περιβάλλον

Στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης είναι εκτενείς και πολυάριθμες οι μελέτες που καταλήγουν στη σχέση του κοινωνικού περιβάλλοντος με τις εκπαιδευτικές μεταβλητές. Ειδικότερα όσον αφορά τη σχολική επίδοση, συνήθως τα αποτελέσματα των ερευνών δείχνουν μια άμεση σχέση μεταξύ του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου της οικογένειας και του ύψους της σχολικής επίδοσης. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία για την άμεση σχέση μεταξύ της χαμηλής επίδοσης και της χαμηλής κοινωνικής τάξης των παιδιών. Η θεωρία η οποία στηρίζεται στο χώρο της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, αναφέρεται στο ρόλο της διαφοροποίησης της σχολικής επίδοσης από την κοινωνικοοικονομική προέλευση των μαθητών. Οι βασικές αρχές αυτής της θεωρίας είναι: (α) τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν κάθε κοινωνική τάξη καθορίζουν τη δομή της επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων μέσα στην οικογένεια, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται «κοινωνικοί κώδικες» ρητοί και σιωπηροί, οι οποίοι μεταφέρονται από γενιά σε γενιά. (β) Αυτοί οι κώδικες θεσμοποιούνται μέσα από την εκπαίδευση. (γ) Οι θεσμοποιημένοι κώδικες που κυριαρχούν στο εκπαιδευτικό σύστημα μιας κοινωνίας, είναι αυτοί της άρχουσας κοινωνικής τάξης. (δ) Οι διαφοροποιήσεις στην εκπαιδευτική απόδοση των παιδιών εξαρτώνται από την ταυτοσημία του κοινωνικού κώδικα που φέρουν από την οικογένεια και του θεσμοποιημένου κώδικα του εκπαιδευτικού συστήματος. Η θεωρία αυτή δεν καλύπτει το ευρύτερο φάσμα των διαπροσωπικών σχέσεων μέσα στην οικογένεια. ένα τέτοιο κενό θα μπορούσε ίσως να καλυφθεί από θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες στο χώρο της ψυχολογίας, αλλά συνήθως τα θέματα που έχουν σχέση με την εκπαίδευση στο δώρο αυτό περιορίζονταν μέχρι πρόσφατα στη μελέτη των νοητικών ικανοτήτων των παιδιών, των αντιλήψεων για την εκπαιδευτική τους εμπειρία και τη δημιουργία κινήτρων για τη βελτίωση της επίδοσης.

Την τελευταία δεκαετία η έρευνα εμπλουτίστηκε με θεωρητικά μοντέλα που δίνουν πρωταρχική σημασία σε πιο ευαίσθητες

μετρήσεις της επιρροής του οικογενειακού περιβάλλοντος. Οι αναλυτικότερες μετρήσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος είναι ικανές να απενεργοποιήσουν πλήρως τον κοινωνικοοικονομικό παράγοντα που εμφανίζεται να έχει μεγάλη επίδραση στη σχολική συμπεριφορά με τις κλασικές μεθόδους μέτρησης.

Αυτό φαίνεται λίγο παράτολμο σε κάποιον που έχει έντονη κοινωνιολογική θεώρηση των εκπαιδευτικών φαινομένων, αποτελεί όμως και πρόκληση για έρευνα, γιατί οδηγεί στη σκέψη ότι όλος ο προβληματισμός γύρω από το ρόλο των κοινωνικοοικονομικών μεταβλητών στην εκπαίδευση μετατοπίζεται στο μικρόκοσμο της οικογένειας. Κατά βάση βέβαια δεν πρόκειται για να θεώρηση αντίθετη από την κοινωνιολογική. Αντίθετα, έρχεται να την συμπληρώσει δίνοντας έμφαση σε έναν τομέα μελέτης που έχει ατονήσει στην εκπαιδευτική έρευνα: το ρόλο των διαπροσωπικών σχέσεων στην ανάπτυξη και συμπεριφορά του παιδιού.

Η θεώρηση αυτή είναι παρόμοια με την πρόταση σχετικά με την ανάπτυξη ενός ευρύτερου ορισμού των κοινωνικών τάξεων στην εκπαιδευτική έρευνα. Ο κοινωνικοοικονομικός ορισμός στηρίζεται σε τρεις συσχετιζόμενες μεταβλητές: εκπαίδευση, εισόδημα και επάγγελμα. Από ψυχολογική άποψη ένα βασικό χαρακτηριστικό της έννοιας κοινωνική τάξη είναι η αίσθηση της εκμετάλλευσης από μια άλλη τάξη σε συνδυασμό με την αίσθηση της ματαιότητας στην προσπάθεια αλλαγής των συνθηκών ζωής του ατόμου. Αυτά τα χαρακτηριστικά πρέπει να περιλαμβάνονται σε κάθε συζήτηση κοινωνικών τάξεων.

Είναι φανερό βέβαια ότι μια τέτοια πρόταση δεν μπορεί να υιοθετηθεί αν δεν λυθούν βασικά εμπειρικά προβλήματα. Πολύ περισσότερο, ένας ορισμός δεν μπορεί να περιλαμβάνει χαρακτηριστικά που έχουν προβλήματα μέτρησης. Παρ' όλα αυτά, η πρότασή του είναι αξιόλογη στο βαθμό που δίνει έμφαση στον βασικό προβληματισμό της συνεργασίας των κοινωνικοοικονομικών και διαπροσωπικών παραγόντων. Ένα δείγμα αυτής της συνεργασίας δίνεται στην πρόσφατη αναφορά. Ο όρος οικογενειακό κλίμα περιλαμβάνει στην αναφορά αυτή φιλοδοξίες των γονιών, αντιλήψεις για την εκπαίδευση και υποστήριξη και ενθάρρυνση των παιδιών στη διάρκεια της σχολικής τους εμπειρίας. Ο διαχωρισμός στον οποίο αναφέρονται βέβαια, θα πρέπει να είναι καθαρά λειτουργικός γιατί στην ουσία οι παράγοντες που συνθέτουν το οικογενειακό κλίμα, όπως περιγράφηκε, δεν είναι ανεξάρτητοι από τους παράγοντες που συνθέτουν την κοινωνική θέση. Αντίθετα, στην πράξη η εισαγωγή των οικογενειακών χαρακτηριστικών προϋποθέτει ότι το κοινωνικοοικονομικό κλίμα μελετάται συγχρόνως.

Μια προσπάθεια σε αυτή την κατεύθυνση έγινε από τους

Song και Hattie (1984), οι οποίοι ανέπτυξαν ένα μοντέλο για τη σχολική επίδοση, την αυτοεκτίμηση και το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών. Το ενδιαφέρον σ' αυτό το μοντέλο είναι ότι ο όρος «οικογενειακό περιβάλλον» περιλαμβάνει τρία επίπεδα: δομή της οικογένειας, κοινωνική θέση, ψυχολογικά χαρακτηριστικά. Καθένα από αυτά τα επίπεδα περιλαμβάνει μεταβλητές που έχουν άμεση σχέση με την εκπαιδευτική συμπεριφορά, και είναι ένα καλό παράδειγμα του πώς το οικογενειακό περιβάλλον μπορεί να αποτελέσει μετρήσιμο παράγοντα στην επεξήγηση της παιδικής συμπεριφοράς. Εξίσου σημαντικά ήταν και τα αποτελέσματα της εμπειρικής εφαρμογής του μοντέλου: οι ενδεικτικές μεταβλητές της κοινωνικής θέσης είχαν έμμεσα αποτελέσματα στις μετρήσεις των παιδιών (αυτοεκτίμηση κυρίως και επίδοση), μέσω των οικογενειακών ψυχολογικών χαρακτηριστικών.

Μια παρόμοια μελέτη παρουσιάζουν και οι Amato και Ochiltree (1986), στηριγμένοι σε ένα θεωρητικό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο διάφορες μορφές παιδικής συμπεριφοράς δείχνουν να επηρεάζονται από δύο τύπους οικογενειακών συνθηκών: (α) κοινωνική δομή της οικογένειας, π.χ. εισόδημα, επάγγελμα, (β) διεργασίες μεταξύ των μελών της οικογένειας, όπως για παράδειγμα, φιλοδοξίες, προσδοκίες, συγκρούσεις, κλπ. Και σ' αυτή την περίπτωση η επίδοση των παιδιών στο σχολείο και η αίσθηση αυτοεκτίμησής τους ήταν συνδεδεμένη και με τους δύο τύπους μεταβλητών. Υπήρχε όμως μια σημαντική διαφοροποίηση που αφορούσε την ηλικία των παιδιών. Οι οικογενειακές διεργασίες επηρέαζαν άμεσα τα μικρότερα παιδιά, ενώ οι έφηβοι επηρέαζονταν περισσότερο από την κοινωνική δομή της οικογένειας. Οι συγγραφείς δεν επεκτάθηκαν σε αναλυτική εξήγηση του φαινομένου, αν και θα παρουσίαζε ενδιαφέρον να μελετηθεί αναλυτικότερα ο ρόλος της ηλικίας σ' αυτή την περίπτωση.

Εξετάζοντας τις διάφορες θεωρητικές τοποθετήσεις που αναφέρονται στην επιρροή του οικογενειακού κλίματος στη [σχολική] συμπεριφορά των παιδιών, παρατηρούμε ότι κάθε ερμηνευτικό μοντέλο στηρίζεται σε μια διαφορετική τυπολογία για να ερμηνεύσει τη διαδικασία της γονικής επιρροής. Τα χαρακτηριστικά της οικογένειας που περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους τυπολογίες εξαρτώνται συνήθως από τη γενικότερη θεωρητική τοποθέτηση του ερευνητή. Το αποτέλεσμα είναι να καταλήγουμε σε μελέτες οι οποίες περιλαμβάνουν ποιοτικά χαρακτηριστικά της οικογένειας τα οποία επιλέγονται κάπως αυθαίρετα, ενώ αντίθετα ο

τρόπος μελέτης των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών είναι σταθερός στην κοινωνιολογική έρευνα. Εντούτοις, οι εμπειρικές αδυναμίες στη μέτρηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του οικογενειακού κλίματος δεν αναιρούν το γεγονός ότι έχουν εμφανή επιρροή. Η παρουσίαση τόσο θεωρητικών όσο και εμπειρικών εργασιών στο θέμα θα ήταν εκτενέστερη αν σκοπός αυτής της συζήτησης ήταν να διερευνήσει την έντονη σημασία των ενδοοικογενειακών παραγόντων στην εξέλιξη του παιδιού. Ο σκοπός όμως είναι να τεθεί προβληματισμός για τη μεθόδευση ερευνητικών μέσων που θα είναι ικανά να αποσαφηνίσουν τη λειτουργία των

πα
ραγόντων αυτών στη διαδικασία των σχέσεων στην οικογένεια, και το βαθμό συμμετοχής τους στην τελική συμπεριφορά του παιδιού.
Χρυσούλα Καππή (1990) Επιθ. Κοιν. Ερευνών ΕΚΚΕ σελ. 91-94.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η επίδραση της κοινωνικής τάξης στον αλτρουισμό και στις αξίες Ελλήνων εφήβων

Στην καθημερινή μας ζωή, η νεολαία μας συχνά κατηγορείται για περιφρόνηση των ηθικών αξιών, για αδιαφορία προς το συνάνθρωπο, για επιδίωξη αποκλειστικά προσωπικών στόχων, για το κυνήγι της ηδονής και του εύκολου κέρδους, για αποφυγή δεσμεύσεων και για παραμέληση των υποχρεώσεων της. Πρόσφατη έρευνα όμως έδειξε μια εντελώς διαφορετική από άποψη αξιών νεολαία.

Αλτρουισμός : Ως συμπεριφορά, είναι η αυτόβουλη δραστηριότητα που αναλαμβάνεται με σκοπό τι όφελος του άλλου, χωρίς προσδοκία υλικής και/ή κοινωνικής αμοιβής. Η τάση για αλτρουιστική συμπεριφορά αποτελεί στόχο έρευνας σε αυτή τη μελέτη. Η τάση για εκδήλωση μιας συμπεριφοράς συνδέεται στενά με τη συμπεριφορά, καθορίζεται δε από τις στάσεις του ατόμου και τους κανόνες που επικρατούν στην κοινωνία για την αρμόζουσα συμπεριφορά. Ο αλτρουισμός ως στάση, τάση συμπεριφοράς ή συμπεριφορά επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες. Έτσι, θετικά με τον αλτρουισμό έχουν συσχετισθεί χαρακτηριστικά, όπως η κοινωνική υπευθυνότητα, η αυτοεκτίμηση, ο εσωτερικός έλεγχος, οι ισχυρές ηθικές αξίες, το υψηλό επίπεδο ηθικής κρίσης.

Λιγότερο ισχυρές συσχετίσεις, εξάλλου, έχουν εντοπιστεί μεταξύ αφενός αλτρουισμού και αφετέρου νοημοσύνης, αίσθησης κυριαρχίας και ελέγχου, θετικού συναισθήματος, ή καταστάσεων που προκαλούν θετικά συναισθήματα, όπως η επιτυχία σε κάποιο έργο. Επίσης, η οικογένεια συμβάλλει στη απόκτηση αλτρουιστικών χαρακτηριστικών από τα παιδιά, εφόσον η ατμόσφαιρα σε αυτήν κυριαρχείται από φιλική διάθεση, στοργή, αγάπη, και αποδοχή των παιδιών, από ευκαιρίες έκφρασης απόψεων και συναισθημάτων ή εφόσον ένας τουλάχιστον γονέας καλλιεργεί στα παιδιά του αλτρουιστικές αξίες και τους χρησιμεύει ως πρότυπο. Αντιθετα, οι αλτρουιστικές τάσεις καταστέλλονται έντονα σε οικογένειες με συχνές διαπροσωπικές συγκρούσεις, με εκδηλώσεις λεκτικής και φυσικής επιθετικότητας και με έντονα τιμωρητική συμπεριφορά των γονέων..

Τέλος, τα ερευνητικά δεδομένα τείνουν να στηρίζουν την άποψη ότι ο αλτρουισμός αναπτύσσεται με την πάροδο της

ηλικίας και μάλιστα με τρόπο περίπου αντίστοιχο της πνευματικής, κοινωνικής και ηθικής ανάπτυξης και μάλιστα ότι πολλές γνωστικές ικανότητες, οι οποίες αναπτύσσονται σταδιακά στα πρώτα 15 χρόνια της ζωής ενός ατόμου, όπως η ικανότητα για εντοπισμό εναλλακτικών λύσεων, για αντίληψη της δίκαιης συναλλαγής, για πρόβλεψη των συνεπειών από την πράξη, για κατανόηση της σημασίας των προθέσεων, απαιτούνται για το αποτέλεσμα αυτό.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά που έχουν συσχετιστεί θετικά με τον αλτρουισμό προϋποθέτουν στο σύνολό τους ευνοϊκό κοινωνικό πλαίσιο από άποψη οικονομική, κοινωνική και μορφωτική, με πιθανές εξαιρέσεις την κοινωνική υπευθυνότητα και τις ισχυρές ηθικές αξίες, που ίσως τονίζονται εξίσου ή και περισσότερο σε περιβάλλον περισσότερο παραδοσιακό.

A2. Κοινωνική τάξη: Στο φαινόμενο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης (δηλαδή της άνισης πρόσβασης των κοινωνικών ομάδων σε πρόνοια), πρωταρχική σημασία αποδίδεται και από τη βεμπεριανή και από τη μαρξιστική κοινωνιολογική θεωρία- στον οικονομικό παράγοντα. Όμως

δια

φοροποιήσεις υπάρχουν πολλές και εξακολουθούν να διατηρούνται:

α) ως προς τον ορισμό των «τάξεων» και των «στρωμάτων»

β) ως προς τα κριτήρια ταξινόμησης (όπως είναι η οικονομική κατάσταση, το γόητρο. Ο τρόπος ζωής, το επάγγελμα, η δύναμη) και τη σημασία τους καθώς και ως προς τους δείκτες που θα πρέπει να χρησιμοποιεί η έρευνα, γ) ως προς τον αριθμό. Την ονομασία και το περιεχόμενο των τάξεων. Έτσι συχνά χρησιμοποιείται ο πιο ουδέτερος όρος «κοινωνικές κατηγορίες» ή «ομάδες», με βασικό δείκτη ταξινόμησης την κατάταξη κατά επαγ-

γέλματα, τα οποία κρίνεται ότι συνοδεύονται από διαφορετική ποσότητα κοινωνικής δύναμης ή γοήτρου και ότι έτσι κατηγοριοποιούν τα μέλη μιας κοινωνίας με ιεραρχικό και ευθύγραμμο τρόπο (ανώτεροι-κατώτεροι).

Πάντως, συνηθέστερα, τα κριτήρια κοινωνικής προέλευσης που χρησιμοποιούνται στις έρευνες περιλαμβάνουν το επάγγελμα και την εκπαίδευση των γονέων ή μόνον του αρχηγού της οικογένειας, το εισόδημα και τον τόπο κατοικίας.

Σε όλες όμως τις ταξινομήσεις ενυπάρχει ο κίνδυνος να θεωρηθούν οι

κοινωνικές τάξεις ως συναθροίσματα ατόμων σε διαφορετικά σημεία ενός ευθύγραμμου συνεχούς, δηλαδή να θεωρηθεί ότι διαφέρουν μόνο κατά ποσόν ως προς την πρόσβαση σε

υλικές κτήσεις, δύναμη και λοιπά προνόμια, χωρίς να εξετάζεται η πιθανότητα ύπαρξης ποιοτικών διαφορών-παράλληλα με τις ποσοτικές σε κάθε τάξη. Αν θεωρήσουμε για παράδειγμα ως δεδομένο το γεγονός ότι όσο ψηλότερα στην κοινωνική ιεραρχία βρίσκεται το άτομο τόσο περισσότερο θα απολαμβάνει εισόδημα, κύρος, κατοικία, υγεία, τροφή, ενδυμασία, ασφάλεια, ελευθερία αν και αυτό δεν αμφισβητείται-, ενδέχεται ωστόσο να θεωρήσουμε κατ' αναλογία ότι αυτόματα θα ιεραρχούνται με παρόμοιο τρόπο οι στάσεις, οι αξίες του ή η συμπεριφορά του.

Ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά πηγάζουν από τον ιδιαίτερο –συγκεκριμένο- ρόλο κάθε τάξης στην παραγωγική διαδικασία. Επιγραμματικά θα αναφερθούν όσα θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν στην έρευνα αυτή.

Για την εργατική τάξη τέτοια χαρακτηριστικά είναι η *ταξική αλληλεγγύη*, που, οφείλεται στην κοινωνικοποίηση της διαδι

κασίας της παραγωγικής εργασίας, καθώς και η απουσία αναπαραγωγής

των σχέσεων κυριαρχίας-υποταγής στους κόλπους της εργατικής τάξης. Τα

διάφορα εργατικά στρώματα (ειδικευμένοι τεχνίτες κ.λπ.) δεν ασκούν στις εσωτερικές σχέσεις του με άλλα στρώματα (π.χ., ανειδίκευτους) το μονοπώλιο της γνώσης και τις σχέσεις επιβολής, και πάντως όχι με τον τρόπο που γίνεται αυτό στη γραφειοκρατική μικροαστική τάξη, στην οποία ο μικροαστός ασκεί εξουσία στους αμέσως κατώτερους φορείς, έστω κι αν η άνοδός του είναι πολύ περιορισμένη και μάλιστα στα πλαίσια της ίδιας της τάξης του. Οι φορείς της τάξης αυτής (μικροαστικής) ασκούν στον εαυτό τους πολιτικές σχέσεις κατ' εικόνα (παραμορφωμένη) των σχέσεων κυριαρχίας που επικρατούν στον κοινωνικό σχηματισμό.

Εξάλλου, η μικροαστική τάξη χαρακτηρίζεται έντονα από τον ατομικισμό, επειδή στον εργασιακό χώρο της δεν λειτουργεί η κοινωνικοποίηση της εργασιακής διαδικασίας.

Τέλος βλέπει τον εαυτό της ως ουδέτερη τάξη και είναι πιστά προσανατολισμένη στην ιδέα της κοινωνικής προαγωγής προς την αστική τάξη, μέσω του υπεράνω τάξεων εκδημοκρατισμού και της πραγμάτωσης του κράτους δικαίου. Γι' αυτό δεν προσανατολίζεται προς το ριζικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, αλλά προς την καριέρα και την κοινωνική άνοδο.

Αξίες : αξίες είναι οι έννοιες ή πεποιθήσεις που σχετίζονται με επιθυμητούς σκοπούς ή συμπεριφορές, υπερβαίνουν συγκεκριμένες συνθήκες, καθοδηγούν την επιλογή ή αξιολόγηση της συμπεριφοράς και των γεγονότων, ιεραρχούνται δε ανάλογα με την σχετική σημαντικότητά

τους. Οι τύποι αξιών διακρίνονται με το κίνητρο που ενυπάρχει σε κάθε τύπο. Δέκα τέτοιοι τύποι είναι: Η ισχύς (με στόχο την απόκτηση γοήτρου, κυριαρχίας, κοινωνικής δύναμης), η παρώθηση(με στόχο την κάλυψη αναγκών για την διατήρηση της ενεργητικότητας, τη διέγερση και την ποικιλία), η ηδονή(με στόχο την ευχαρίστηση), η επίδοση(με στόχο την επιτυχία σε έργα που εξασφαλίζουν κοινωνική αναγνώριση),ο αυτοπροσδιορισμός(με σκοπό την επίτευξη ανεξαρτησίας σκέψης-πράξης, τη δυνατότητα επιλογής και εξερεύνησης, τη δημιουργικότητα), τη φιλανθρωπία(με κίνητρο την πρόνοια του ατόμου για τους στενά σχετιζόμενους συγγενείς, φίλους, συνεργάτες του, η οποία προϋποθέτει τιμιότητα, υπευθυνότητα, αληθινή φιλία, προσφορά),η παγκοσμιότητα (με κίνητρο την πρόνοια για το ευρύτερο περιβάλλον του ατόμου, που απαιτεί έμφαση στη δικαιοσύνη, την ισότητα, ειρήνη, προστασία του περιβάλλοντος, αρμονία) η συμμόρφωση (με στόχο την αναστολή των βλαπτικών για τους σημαίνοντες άλλους ορμών, η οποία απαιτεί αυτοκυριαρχία, ευγένεια, υπακοή, σεβασμό των γονέων κ.λπ.)η παράδοση (με σκοπό την προστασία του πολιτιστικού, εθνικού ή κοινωνικού συνόλου στο οποίο εντάσσεται το άτομο, που επιτυγχάνεται με το σεβασμό της παράδοσης, των εθίμων, των αξιών, του θρησκευματος, των συμβόλων της χώρας του και η αίσθηση ασφάλειας (με κίνητρο την επίτευξη αρμονίας, σταθερότητας, ασφάλεια για το ίδιο το άτομο, τις διαπροσωπικές σχέσεις του και την κοινωνία στην οποία εντάσσεται).*Ελένη Μ. παπούλια(2000) ΕΚΚΕ Επιθ.Κοιν.Ερευνών, σελ 107-129*

Διασκεδάζουν παίρνοντας ναρκωτικά

Στον κόσμο των παραισθήσεων καταλήγουν όλο και περισσότεροι νέοι στη χώρα μας, εκ των οποίων πολλοί έχουν συνδέσει τη διασκέδασή τους με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Τα στοιχεία είναι ανατριχιαστικά και έρχονται κάθε φορά να θυμίσουν σε όλους εμάς ότι οι πραγματικές απειλές της ελληνικής κοινωνίας βρίσκονται ακριβώς δίπλα μας ή ακόμη και μέσα στο σπίτι μας. Είναι χαρακτηριστικό ότι χρόνο με το χρόνο αυξάνεται ο αριθμός των νέων που κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων

ουσιών. Υπολογίζεται ότι την τελευταία δεκαετία ένας στους δέκα εφήβους μαθητές ηλικίας δεκατεσσάρων ως δεκαεπτά ετών έχει κάνει χρήση κάποιας παράνομης ουσίας.

Οι περισσότεροι απ' αυτούς έχουν συνδέσει τη διασκέδαση τους με τη χρήση αμφεταμινών, κοκαΐνης, συνθετικών ουσιών και παρασθησιογόνων, ενώ ιδιαίτερη προτίμηση δείχνουν εκτός από την κάνναβη και στις εισπνεόμενες ουσίες.

Σύμφωνα με έρευνα του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής(ΕΠΨΥ), Το 1984 το ποσοστό μαθητών ηλικίας 14-17 ετών που είχε κάνει χρήση κάνναβης έστω και μία φορά ήταν στο 3,8%, για να φθάσει το 2003 στο 9,5%. Επίσης, το ποσοστό που έχει κάνει χρήση 1-2 φορές από το 2,3% ανέβηκε στο 3,6%, ενώ όσοι είχαν κάνει χρήση από 3 φορές και πάνω, αν και το 1984 ήταν μόλις στο 1,6%, το 2003 το ποσοστό έφτασε στο 6,0%.

Όσον αναφορά τη χρήση οποιασδήποτε παράνομης ουσίας, κατηγορία στην οποία περιλαμβάνονται εκτός από την κάνναβη η ουσία έκσταση, η κοκαΐνη, το κρακ, η ηρωίνη, το LSD ή άλλα παραισθησιογόνα και οι αμφιταμίνες, παρατηρείται αύξηση του ποσοστού των αγοριών χρηστών, αφού από 9,6% που ήταν το 1984 το 2003 ανήλθε στα 13,3%.

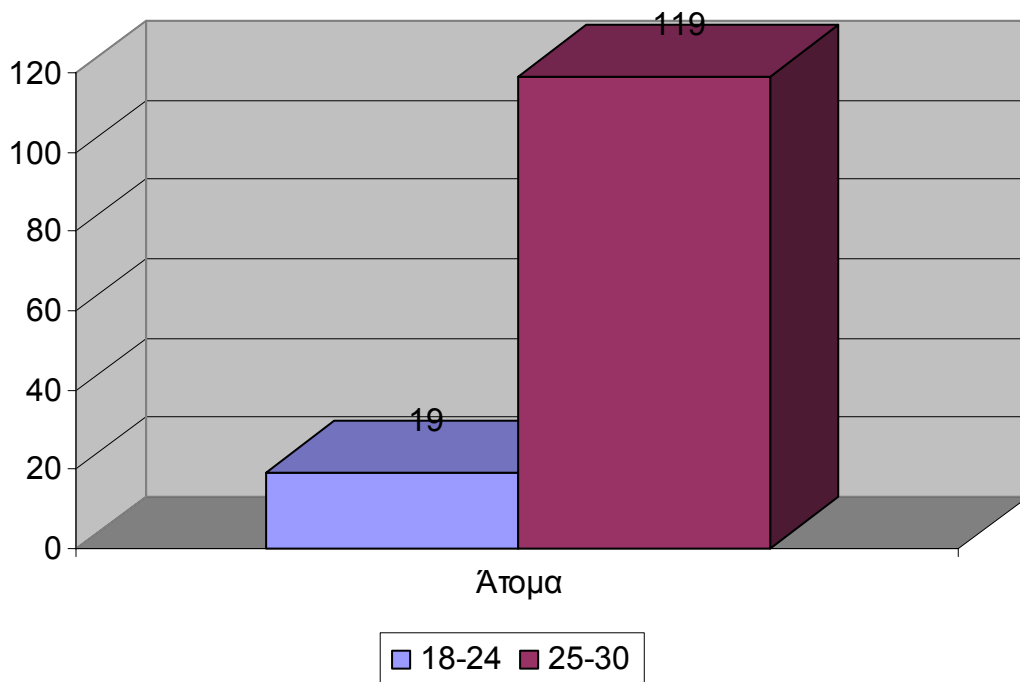
Σε αντίθεση με τα αγόρια, το ποσοστό των κοριτσιών που κάνουν χρήση μπορεί να μην αυξήθηκε από το 1984, ούτε όμως μειώθηκε αλλά παραμένει σταθερό στα 6,9%.

Χώρα της Κυριακής 22 Ιανουαρίου 2006 σελ.30

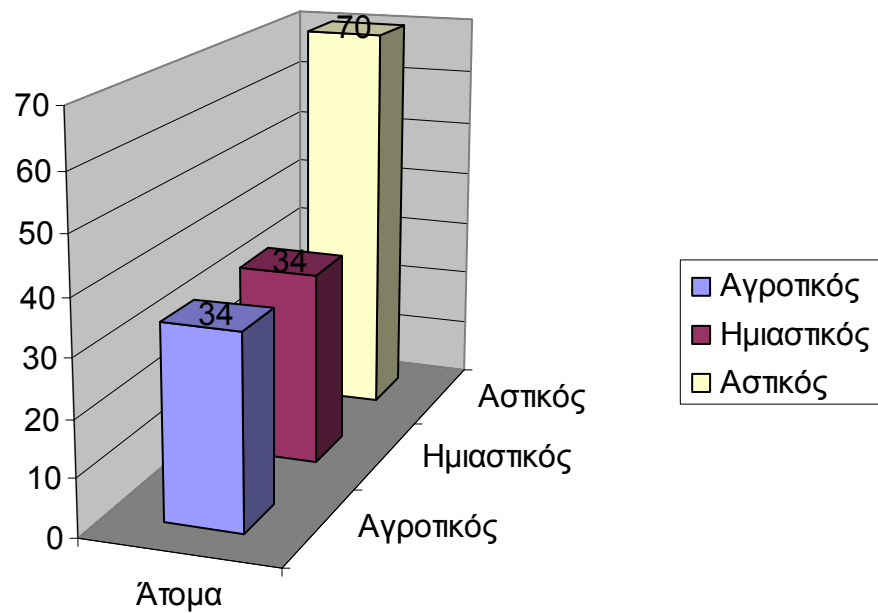
Αποτελέσματα

Ερωτηματολογίων

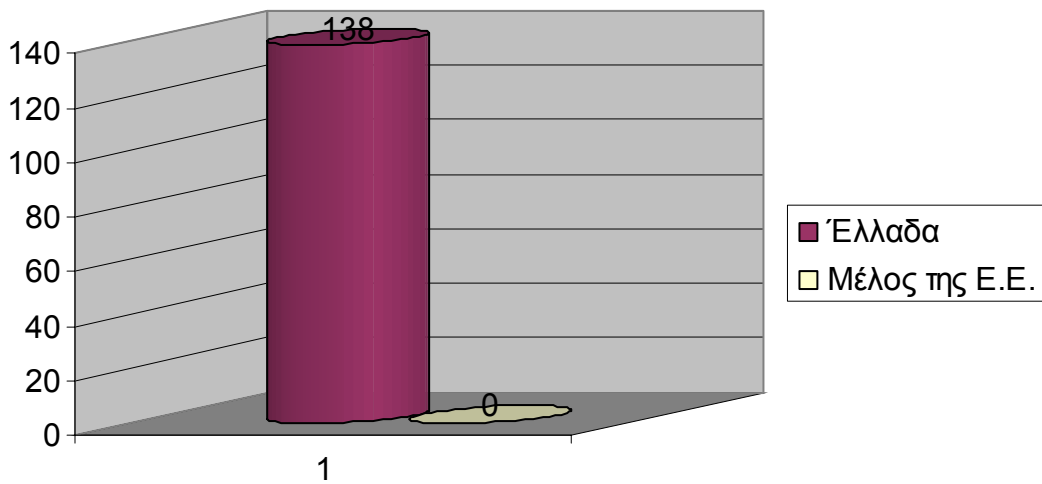
Ηλικία

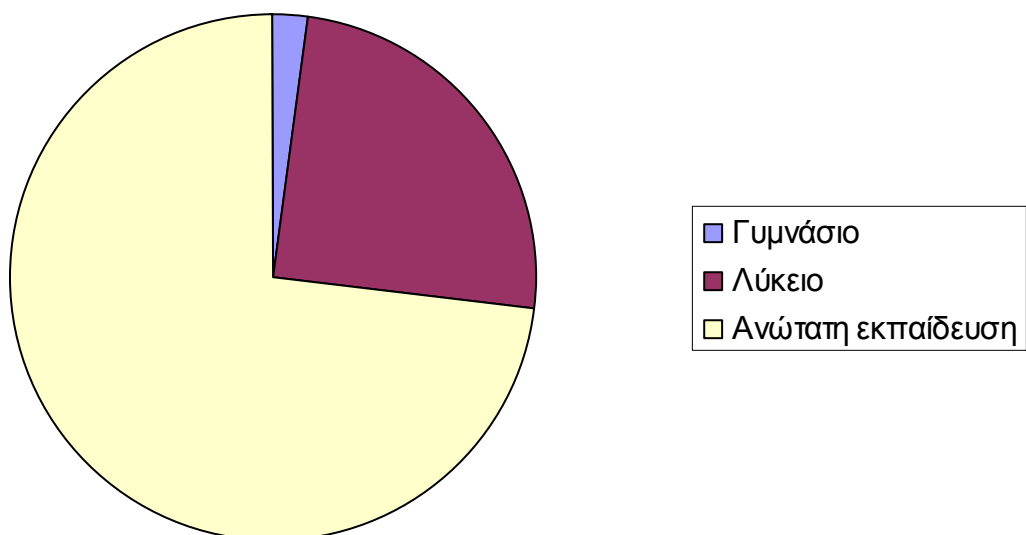
Τόπος Διαμονής

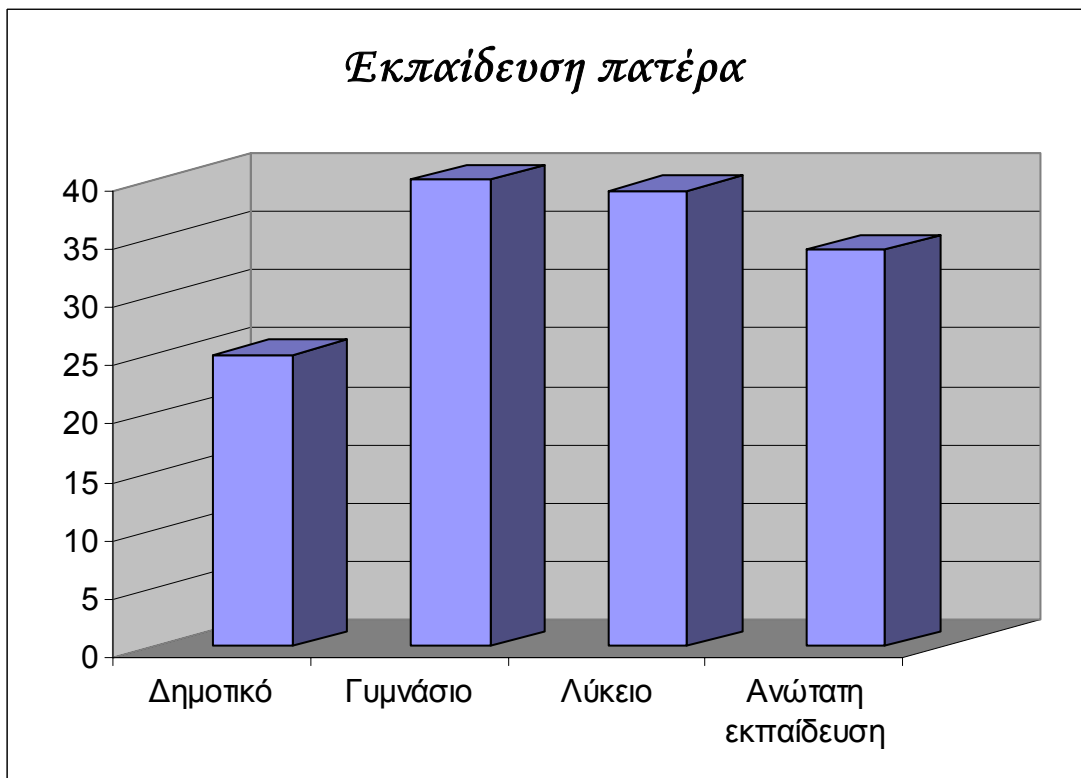
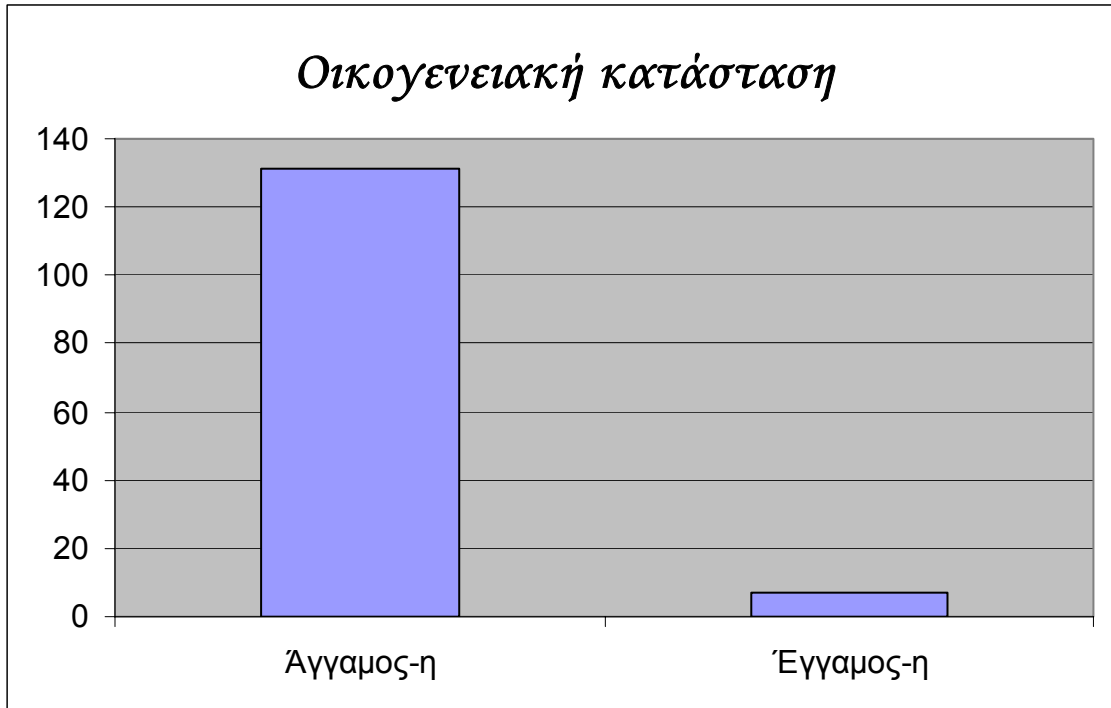

Χώρα Προέλευσης

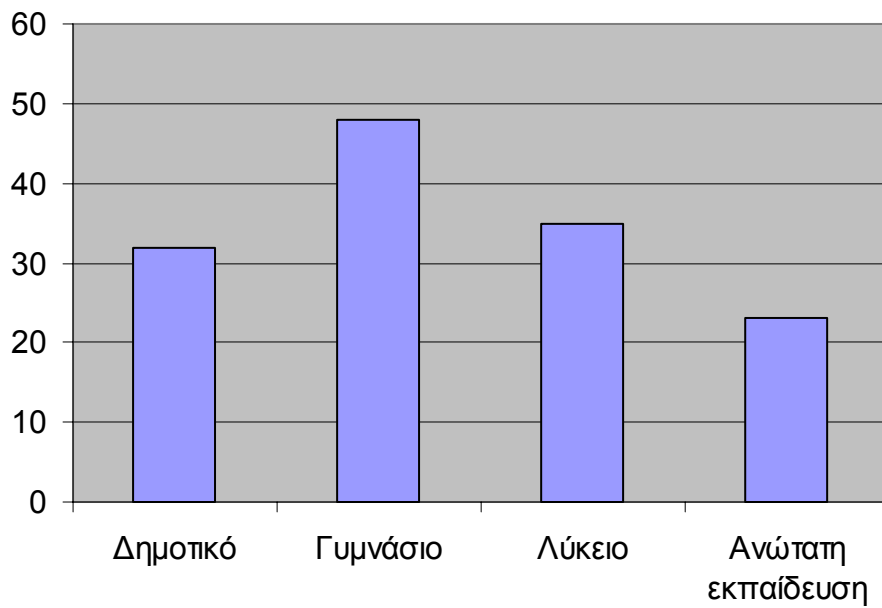

Εκπαίδευση

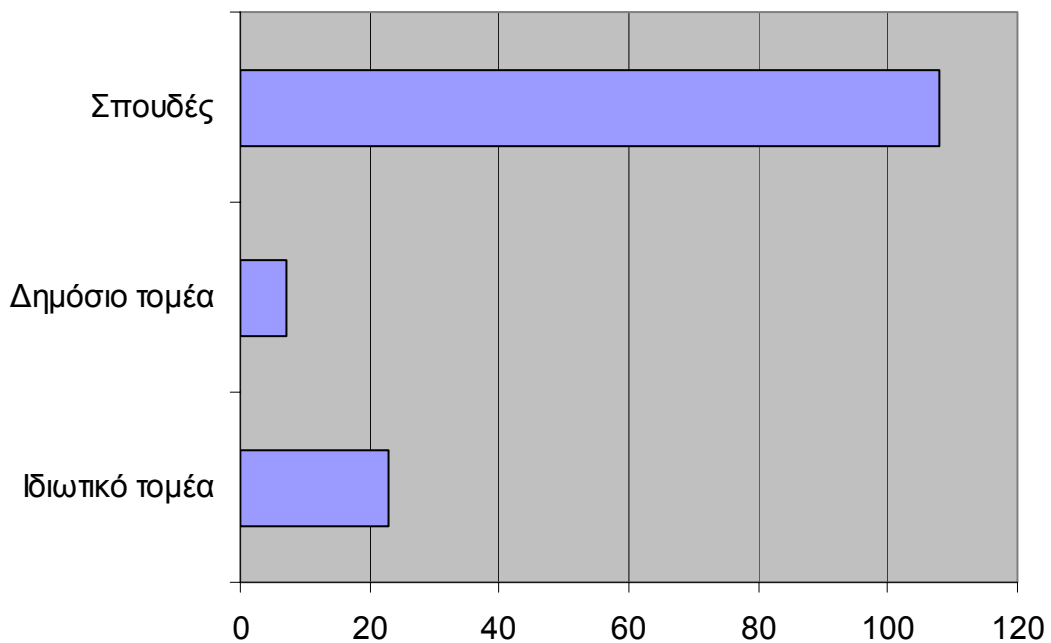

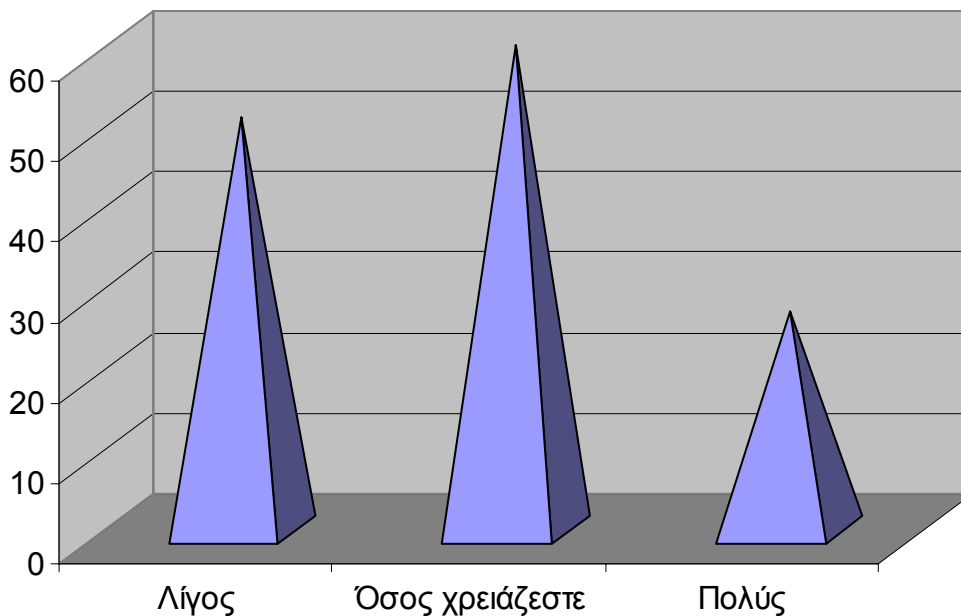
Εκπαίδευση μητέρας

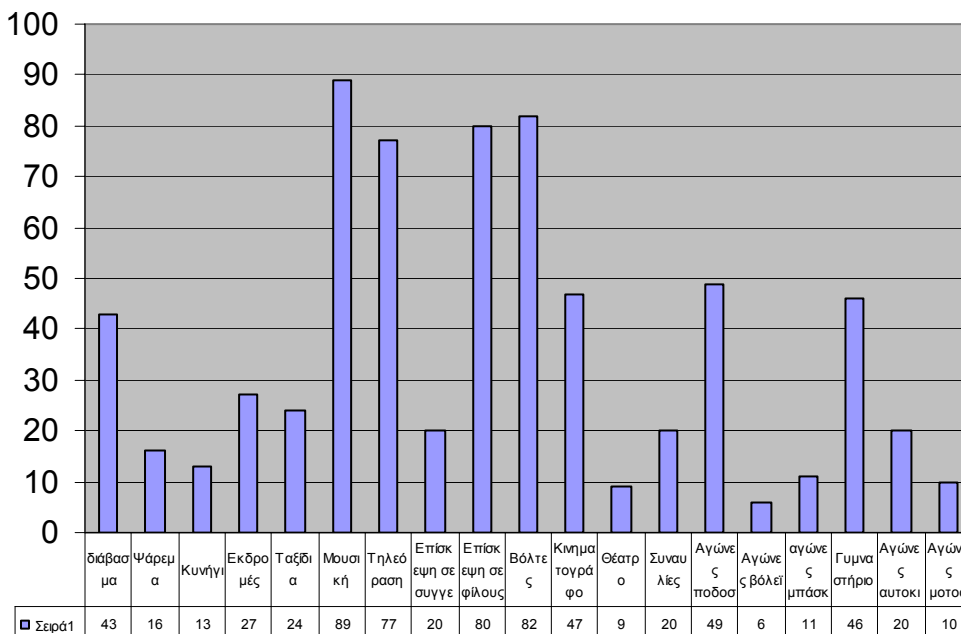
Παρούσα απασχόληση

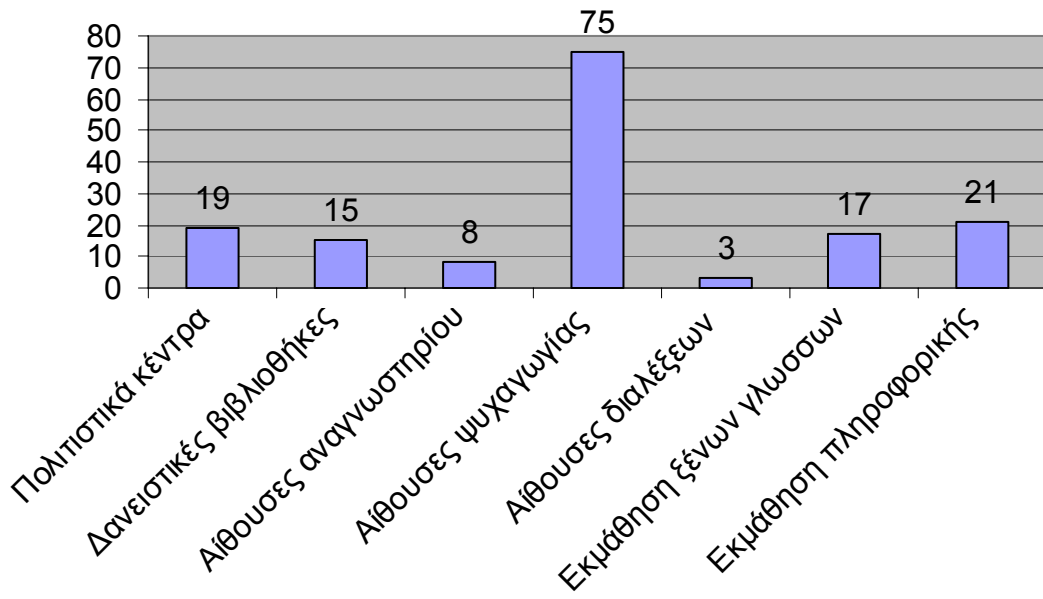
Ο ελεύθερος σας χρόνος είναι

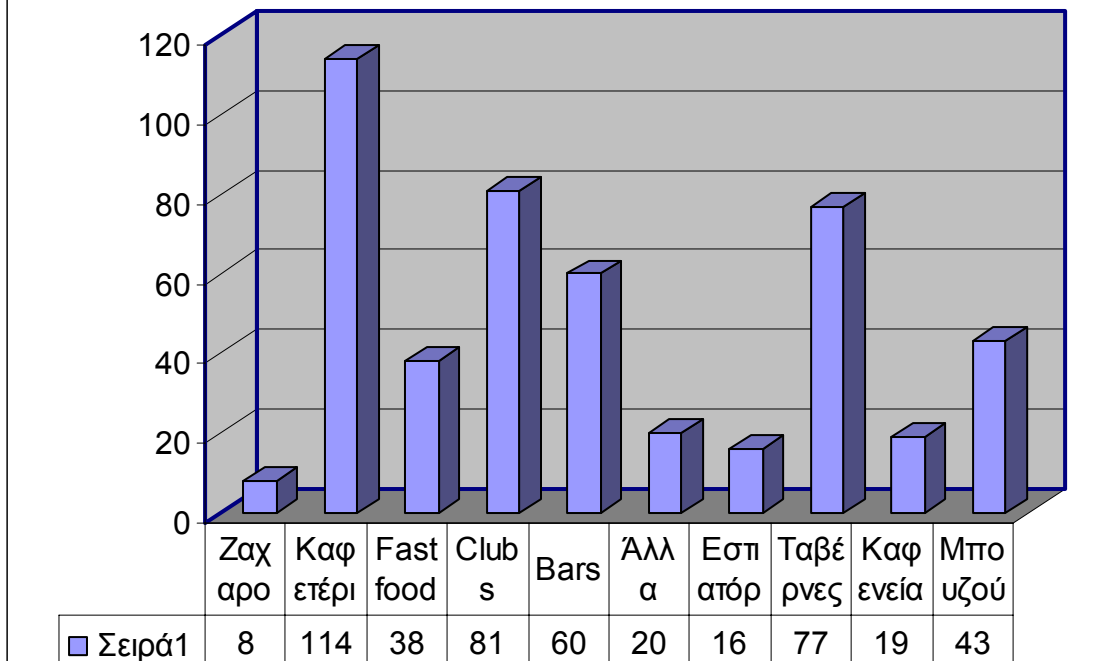
Ενασχόληση στον ελεύθερο χρόνο

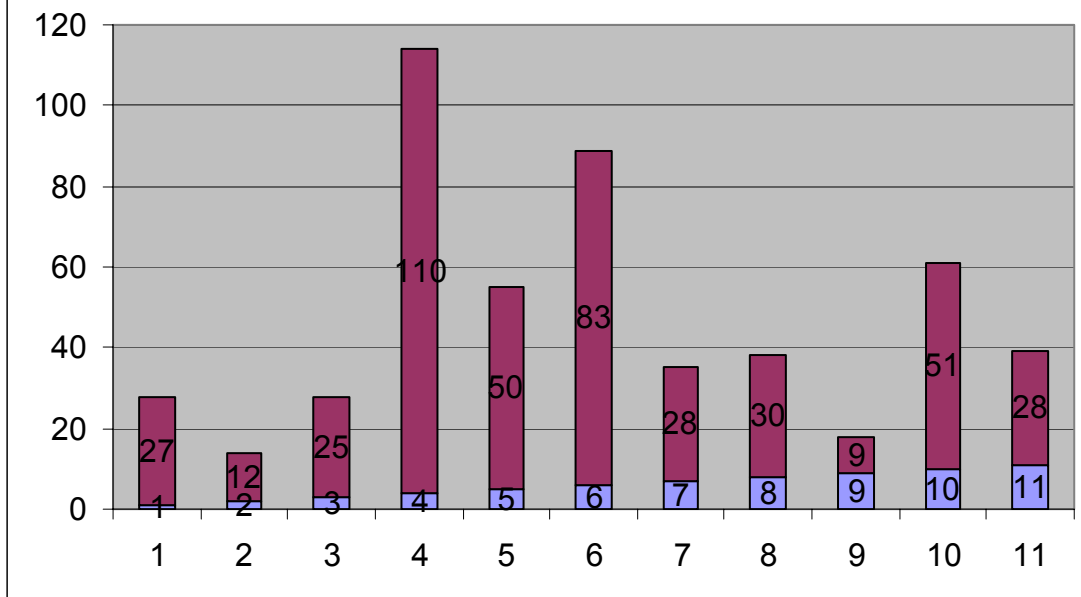
Τόπος διασκέδασης στον ελεύθερο χρόνο

Επισκέψεις σε κέντρα διασκέδασης

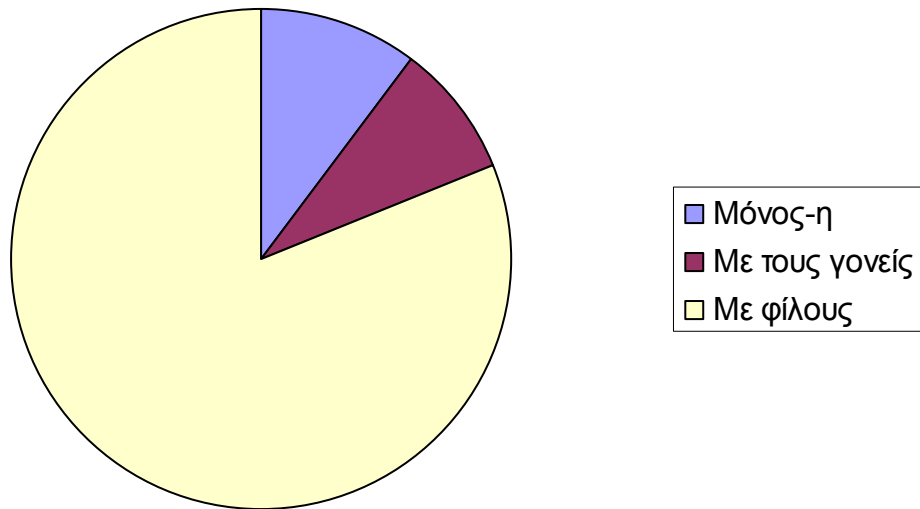

Λόγοι επίσκεψης σε κέντρα διασκέδασης

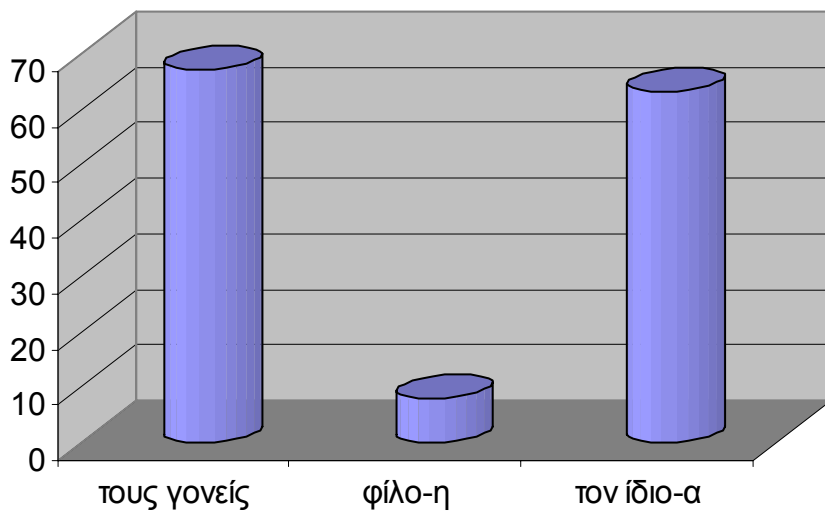

1. Για να ξεχάσετε τις δυσκολίες της ημέρας.
2. Για να αποφύγετε τις δυσκολίες του κλειστού περιβάλλοντος.
3. Για να αποφύγετε τις δυσκολίες του μονότονου περιβάλλοντος.
4. Για να περάσετε ευχάριστα.
5. Για να φλερτάρετε.
6. Για συντροφιά με γνωστούς και φίλους.
7. Για να δημιουργήσετε γνωριμίες.
8. Για να δημιουργήσετε και άλλες φιλικές σχέσεις.
9. Για να δημιουργήσετε στενές φιλικές σχέσεις.
10. Για αν ξεκουραστείτε ψυχικά.
11. Για να ξεκουραστείτε σωματικά.

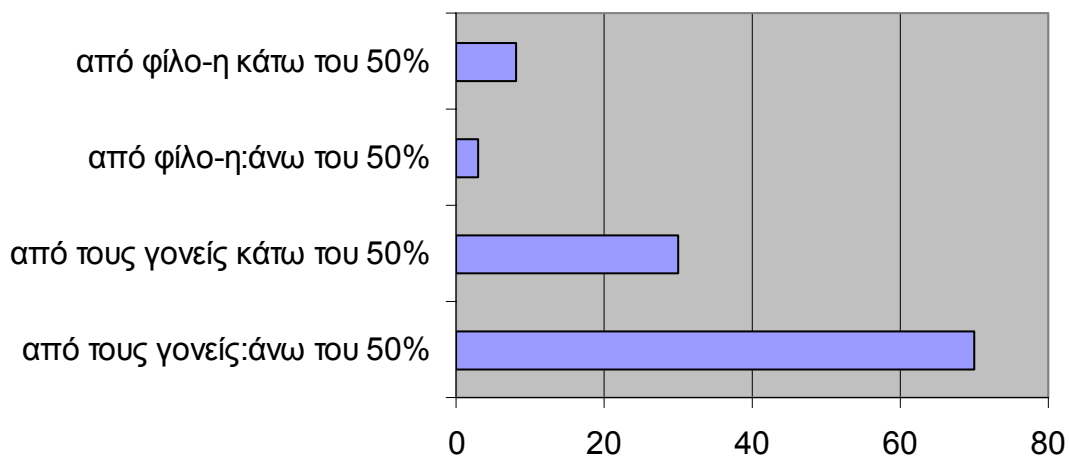
Προτιμάτε να πηγαίνετε διακοπές

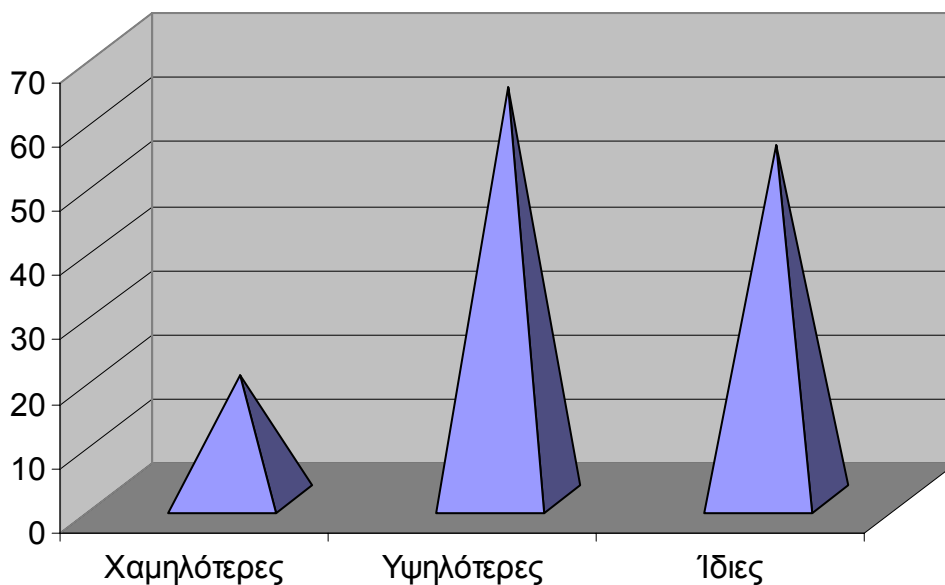
Τα έξοδα για την ψυχαγωγική σας δραστηριότητα στην τουριστική περιοχή καλύπτονται από

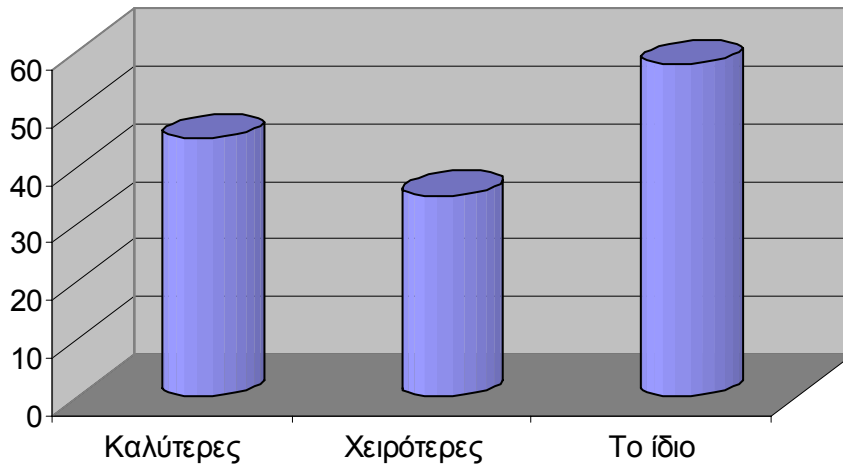
Τα έξοδα για την ψυχαγωγική σας δραστηριότητα στην τουριστική περιοχή καλύπτονται

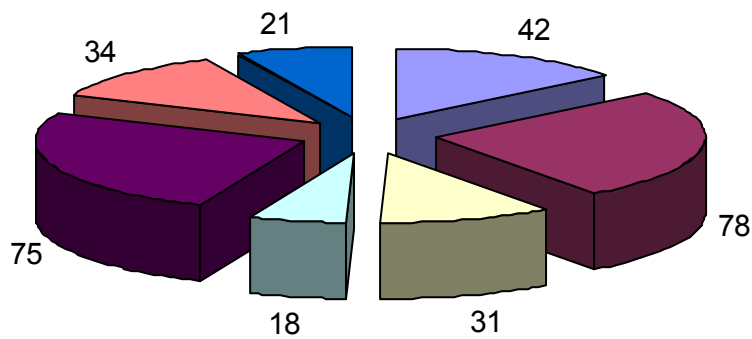
Πως βρίσκετε τις τιμές των δραστηριοτήτων διασκέδασης στην Κρήτη σε σχέση με μια άλλη τουριστική περιοχή στην Ελλάδα ή εξωτερικό

Πως βρίσκετε τις υποδομές-ανέσεις των χώρων διασκέδασης της Κρήτης σε σύγκριση με άλλες τουριστικές περιοχές στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό

Χρονικό διάστημα επίσκεψης σε κέντρα

Απογευματινές ώρες	Βραδινές ώρες
Όλες τις ώρες του 24ωρου	Εργάσιμες ημέρες
Σαβ/κα	Αργίες
Διακοπές αδείας	

